

ЗАМАН

Газета издається на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: smikbr.ru/zaman

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Къырал жумушла

Казбек Коков РФ-ни Президентни Владимир Путин бардыргъан жыйылыууа къатышканды

Росейни илмусуну кюннюнде РФ-ни Президентни Владимир Путин Президентде Илму эмда билим беруу жаны бла советни жыйылыуун видеоконференция халда бардыргъанды. Анда Росей Федерацияны илму-технологияла жаны бла айнытыуу стратегиясыны жангыртылган тюрлюсю сюзюлгенди.

Сёз дагыда ата журтлу илмуа ахча бла тутхучлу фондуну ишин игилендируню юсонден баргъанды.

Кенгешде селеше, Президент илмуну бла технологияланы айнытыуда эм алгъа экономиканы, социал бөлүмню, кьоркьуусузлуккуну жалчытыуну да баш магъаналы борчларын, заманну излемлерин эсге алыуну дурус кьргенди. Баш магъаналы мадарла къыралыбыз толусунлай жалынчакъсыз болурча, ол санда къыраллыгы, халкъ багъалагъан хазналары сакъланырча, индустрия эмда технология жаны бла да кишиге жалынмазча этиуге бурулурга керекдиле, деп чертгенди.

Къыралны айныууна, инсанларыбызны жашау къолайлыкъларын игилендириуге себеплик этер ючюн, биз кеси кесибизни технологияларыбыз,

производство керекле бла толусунлай жалчытмай боллукъ туюлюбюз. Бир жерде да тюбемеген амалларыбыз бар эселе неда ала чыгъарга боллукъ эселе уа, уллу рыноклада алчылыккыны тутаргады борчубуз, - дегенди Владимир Путин.

КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков**, Президентде Илму эмда билим беруу жаны бла советни жыйылыууну эсеплерин чыгъара, социал сетъледе энчи бөлүмнюнде былай жазгъанды: «Къабарты-Малкъарны илмусу республиканы айнытыуу магъаналы кесегиди. Алимлерибизни сынаулары, фахмулары, билимлери эмда илму-техника онглары бла илму-практика амаллары – ала барысы да республиканы экономикасын игилендириуге, аны конкурен-

циягъа чыдамлыгын ёсдюруге себеплик этедиле.

Президентибиз Владимир Путинни Указы бла 2022-2031 жылла Росей Федерацияда Илмуну бла технологияланы онжыллыгыча белгиленди.

Жаш тёлуюбюзню илму бла кюреширге кёллендириу, илму ишге тутхучлулукъ этиу – къыралны башчысы салган баш борчладан бирлеридиле.

Республикада тынгылы илму-техника инфраструктурасы болган эмда инновациялы ишни бардыргъан федерал магъаналы учрежденила бардыла. Ала быладыла: эки къырал университет, Искусстволаны Шимал-Кавказ къырал институту, РАН-ны Къабарты-Малкъар Илму арасы, РАН-ны

Экологияны бла тау жерлени институту, Бийик-тау геофизикалы институт, Таулада бла тау этекледе терек бахчачылыккыны Шимал-Кавказ илму-излем институту, РАН-ны Ядерный тинтиулени институтуну Басханда Нейтрино обсерваториясы, РАН-ны Астрономия институтуну Терс-Кьолда бөлүмю.

Президент советни жыйылыуунда туура этген оноуларында бизни алимлерибизни проектлери республикалы даражада къабыл кёрюлгендиле.

КъМР-ни Башчысыны илму эмда инновацияла жаны бла 2020 жылда тохташдырылган ахча саугъаларына андан бери 15 жаш алим тийишли кёрюлгенди.

Андан сора да, КъМР-ни илму эмда техника жаны бла къырал саугъасына кёре республиканы алимлерине аяулуккуну амалларын, экология жаны бла таза технологияланы, сабанланы урлукъ себиуге хазырлагъан техниканы, суперконструкциялы полимерлени жангы тюрлюлерин, зарфха урууну технологиясын жарашдыргъанлары ючюн биришер миллион сом берилгенди.

2023 жылда да республиканы эмда Росейни илму фондуну араларында этилген келишимлеге кёре бардырылган илму-излем ишлеге себепликке берилген ахчаны ёлчеми 4,5 миллион сомгъа жетгенди.

Бу ишни андан ары да кючлендире эмда игилендире барлыккъыбыз».

Парламент

Хайырлы башламчылыккъла керекдиле

КъМР-ни Парламентини жай сессияда биринчи жыйылыуунда депутатла республикалы законланы проектлерин къабыл кьргендиле. Дагыда РФ-ни сенаторуну ишини эсеплерин сюзгендиле, РФ-ни Юстиция министрствосуну КъМР-де Управлениясыны башчысыны докладна да тынгылагъандыла.

Жыйылыууну спикер Татьяна Егорова бардыргъанды. Аны ишине сенатор Улбашланы Мухарбий, Къырал Думаны депутаты Геккиланы Заур, прокурор Николай Хабаров эм башхала къатышкандыла.

БОРЧЛА

Повесткагъа кечерден алгъа уа, Татьяна Егорова, Парламентни 6-чы чакъырылыууну ахыр сессиясы башланганын белгилеп, бу кезиуге салынган борчланы юслеринден айтханды эмда депутатланы бютюнда тири, хайырлы ишлерге чакъыргъанды.

Жай сессияда жумушланы арасында спикер РФ-

ни Президентин сайлау артыкъда магъаналы иш болганын чертгенди:

- Айырыула бизни къыралгъа артыкъда магъаналыдыла, аны келир кюнню бла байламлыдыла, дерге боллукъду. Аны ючюн Къабарты-Малкъарда къол кётюрю кюралыуу, ачыкъ, законлагъа тийишлиликде бардырылырын, хар инсан да айырыу эркинликлери

бла хайырланып, сайлауун чырмаусуз этерин жалчытырга борчлубуз, - дегенди.

Энтта бир магъаналы иш – энчи аскер операциягъа къатышханлагъа бла аланы юйюрлерине болушлукъ болганын айтханды Татьяна Борисовна. Ол республикада «Ата журтну кьоруула-

учулары» фондну бөлүмю ачылганын эсгертгенди. КъМР-ни Башчысыны башламчылыккъы бла уа «Жигитни сабийлери» регион проект тамамланады, аны чеклеринде аскерчилени сабийлерине не жаны бла да болушлукъ бериледи.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Алгышлау

«Илму бирлешмеге республиканы алимлери да тийишли жерни аладыла»

КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков** республиканы илму бирлешмесин Росей илмуну кюнню бла алгышлагъанды. Аны сёзюнде былай айтылынады: «Бу байрам Росей илмуланы академиясы кюралган кюн бла байламлыды. Бюгюнлюкде анга 300 жыл толады.

Академия, битеу ата журтлу илмуца, къыралны айныууна, аны кючлеуге уллу кыйын салган белгили алимлени атлары бла ёхтемленирге эркинди. Аны деменгиле тинтиу, чыгъармачылыккъ къолайлыгы бюгюнлюкде да Росейни эмда аны инсанларыны сейирлерине кюулукъ этгенлей турады.

Илму бирлешмеде Къабарты-Малкъар Республиканы алимлери да тийишли жерлерин аладыла. Сизни фахмулугъуузну эм жангыча ишлей билиуюбюзню хайырындан республиканы социал-экономика айныууну программаларыны илму эмда технология ызлары жалчытылынадыла, илму жаны бла инвестиция проектле бардырылдыла, фундаментал эмда прикладной тинтиуле жаны бла магъаналы ишле тамамланадыла.

Профессионаллыгыгъыз, тутхан ишигизге кертилигиз ючюн жюрек ыразылыгымы билдирге излейме.

Бюгюнлюкде росей алимлени кыйынларына кёре боллукъду асламысында къыралыбызны технологиялы жалынчакъсызлыгы, аны уа Президентибиз Владимир Владимирович Путин къыралны айныуунда баш магъаналы ызладан биринча белгилегенди. Республиканы алимлери ол магъаналы борчну тамамлаугъа кеслерини тийишли юлюшлерин къошарыкъларына толу ийнама.

Битеу жюрегимден сизни байрам бла алгышлайма. Саулукъ-эсенлик эмда ёз Къабарты-Малкъарны бла бизни Ата журтубузну игиликлерине деп бардыргъан ишигизде жангы жетишимле, бийикликте тежейме».

Юйюрню жылы

3 бет

Уллу къазанда бишген эт чийлей къалмайды дегенлей, уллу юйюрде ёсгенле да кеслерини ариу къылыкълары, хурметлери бла да энчирек боладыла. Этзеланы Зарифни юйюрню да аладан бириди. Ала Булунгуда жашайдыла.

Ёзгермезлик эмда таркъаймазлыккъ насып

Редакцияны къонагы

9 бет

«Бу жолоучулугъум эсимде ёмюрлеге къаллыккъды»

Жантууланы Ислам Псычох элни орта школуну 11-чи классыны окууучусуду. Ол, тюрлю-тюрлю жаш тёлло проектлеге къатыша, Басхан районну атын айтдырып келеди. Съезде барырга да таулу жашны бошдан сайламагъанлары баямды. Анда сахнада хар региондан бирер адам кеслерини субъектлерини байракълары бла сюелирге керек эдиле.

Хайырлы башламчылыкка керекдиге

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Парламенти депутатлары кеслерини кырауларына аскерчилени юйюрлерин алганларын да чертгенди спикер. «Бу магъаналы иш дайым да бардырылырга, хайырлы болурга керекди», - деп кыошханды.

Парламент тамамлаган жумушлары арасында төрели хазнаны сакълау, ёсюп келген төлюню Ата журтубузга суймекликке, тюз ниетлеге юйретиу да энчи жерни аладыла. Татьяна Борисовна депутатланы Юйюрню жылыны чеклеринде бардырылган ишге тири кыатышырга чакырганды.

- Жамауат, инсанларыбыз бла бирге юйюрлеге, аналыкка, сабийликке себеплик жаны бла башламчылыкка этерге, юйюр төрелени сакъларга, насийхатчылыккыны айнытырга тийишлиди, - дегенди Татьяна Егорова.

Жылны аллында РФ-ни Президенти Владимир Путин кеп сабийли юйюрню даражасын белгилеген эм алаа кырал болушлуккы мадарларыны юсюнден Указга кыол салганды. Татьяна Борисовна аныгыла, анга тийишлиликке, кыралда кеп сабийликке юч эм андан кеп бала ёсген юйюр саналады. Документде аллай юйюрлеге кырал болушлуккы белгилениди. «Аны бла бирге субъектле кыошаккы льготала кийирге эркиндиле. Бу жаны бла хайырлы башламчылыкка этилирге керекдиге», - деп кыошханды.

АЙЫРЫУЧУЛА БЛА ИШЛЕРГЕ

КыМР-ни социал-экономикасын айнытыу стратегиясын, миллет проектлени законодательный база бла жалчытыу юсюнден да барганды сёз. Билим бериуно, саулык сакълау, жашау журт политиканы айнытыу, башхача айтханда, адамны ыраатлы жашау жалчытыу соруулаага энчи эс бурулурга тийишлиди, деп чертгенди спикер. Ала жай сессияда тамамланыллыккы жумушлары тизмесиндеди.

- Биринчиден, планда белгиленген законланы кыабыл кёрюрге керекди. Ол санда КыМР-де коррупцияны профилатикасы, муниципал кыулуккы, турист ишни эм башха республикалы законланы тип, тюзетиуле

кийирге белгиленди, - дегенди Татьяна Егорова эмда регионну законодательный базасын федерал излемле бла келишдириу иш андан ары тамамланылыгы да чертгенди.

Парламент контролну кычлерге, парламент эсгертиулени жашауда бардырырга эс бурурга кереклисин да айтханды. Татьяна Егорова толтуруучу эм жер-жерли власть органланы, граждан обществоно бирге ишлерге чакырганды. «Хар депутат да айырычуланы сейирлерин кыорууларга, жамауат бла байламлыкка жюрютюрге, адамла бла кенеширге керекди. Адамлаага тынгаларга угъай, аланы кыайгыларын эшитирге, жарсыуларын тамамларга борчлубуз», - деп кыошханды.

Сёзюню ахырында Татьяна Егорова депутатланы айырычула бла тубеширге, тири болурга чакырганды. «Ол заманда бизге ышанылулук да ёсерикди. Жумушларыбыз, ишлерибиз кепдюле. Кыралыбызга, республикага кыыйын кезиуде хар бирибиз да жуагылыккы сезерге керекбиз. Барыбыз да бирге келишип, хайырлы ишлербиз, деп ышанама», - дегенди Татьяна Егорова.

ЗАКОНЛАНЫ СЮЗЮ

Ызы бла депутатла республикалы законланы проектлерин сюзюп, кыабыл кёргендиге. Ол санда «КыМР-де хаксыз юридический болушлуккы юсюнден» законга тюзетиуле

биринчи эм экинчи окулуулада кийирилгендиге. Алаага тийишлиликке, инсанлаага юридический жаны бла болушлуккы берген кырал эм энчи иели органланы араларында болумланы соруулары Правительствоу жуагылыккына берилгендиге.

«КыМР-де турист ишни юсюнден», «КыМР-де физкультура эм спорт сфералада болумланы бирге келишдириуно юсюнден» республикалы законлаага редакция тюзетиуле кийирилгендиге.

ЭСЕПЛЕ

РФ-ни Юстиция министрствосуну КыМР-де Управлениясыны башчысы **Кыужонланы Жантемир** депутатланы ведомствону бытыр ишни эсеплери бла шагърей этгенди. Ол Управленияны кырауна берилген праволу актла кыалай сюзюлгенлерини бла алаага эсгертиулени, законодательный башламчылыкка этерге эркинликери болган органлаага болушлуккы юслеринден айтханды.

Кыужонланы Жантемир ёкюллени, нотариусланы ишлери бла байламлы соруулары, ведомство тамамлаган тинтиулени, жамауат организацияланы, политика партиаланы регион бёлюмлерин эсепге салыуно юслеринден шартла бла шагърей этгенди. Ол республикада жамауат организациядан бирини иши тохтатылганын, аны башчысы уа тыш кыраллы агентлени тизмесине

кийирилгенин да билдиргенди.

Бююнюлукке кыралда сюдно оноуу бла жууапха тартылганын тутулган жерде болумларын игилендириу жаны бла жумушла тамамланганын белгилегенди докладчы. Ол мурат бла «О пробации в РФ» федерал закон кийирилгенди. Кыужонланы Жантемир аны тамамуно энчиликлерини юсюнден да айтханды.

Докладчыны ахырында ведомствону башчысы КыМР-ни Парламентини спикерине эм депутатлаага хайырлы байламлыкка ючюн ыразылыгын айтып, мындан ары да ала сакъларына ышанганын белгилегенди.

ПАРТИЯЛАНЫ ОЮМЛАРЫ

Политика партиаланы юсюнден федерал законга, Парламентни ишини Болумларына тийишлиликке, законла чыгарыуу органы жай сессияда биринчи жыйылыуна Парламентни кыауумуна кирмеген партиала кыатышып, белгиленген соруу бла байламлы оюмларын айтырга эркиндиле. Аны бла регионда бёлюмлери болмаган партиала да хайырларыга болушлукка. Бу жол а «Юйюр төрелени кычлеу – РФ-ни кырал политикасында энчи магъана» деген тема сюзюлгенди.

Анга кез кырамын «Родина» битеуросей политика партианы регион бёлюмюно башчысы, саулыкларына кере чекленген онглары болганлаага жандаурулук болушлуккы жаны бла «Милосердие – 07» фонду башчысы **Олег Кузьминов** билдиргенди. Ол кеп миллетли кыралда төрелени, адетлени сакълауно эм айнытыуно магъанасын, халкылары араларында байламлыкканы кырауно юслеринден айтханды.

Парламентни жыйылыуна «Новые люди» партианы регион бёлюмюно сучредители **Алина Соблирова**, «РФ-ни казаклары партиасыны» регион бёлюмюно башчысы **Сергей Усачёв**, «Гражданская платформа» политика партианы келечиси **Кантемир Пафифов** да кыатышхандыла.

Жыйылыуда РФ-ни Федерация Советини Федерал Жыйылыуна КыМР-ни келечиси сенатор **Улбашланы Мухарбий** депутатланы бытыр тамамлаган иши бла шагърей этгенди. Аны сёлешиуно келир номерде басмаларыккыбыз.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

Кенгеш

Энчи мюлкледен файда алырга алланып

Кырал мюлккю сатыуно, шахарлада ишлерик врачлары ондурууно, кыолайсызлаага себеплик этиуно эмда талай башха темаланы юслеринден айтылганды республиканы Правительствоуно Председатели Мусукланы Алий бардырган кенгешде.

Кыабарты-Малкыарны иелигинде болган мюлккю бир кесегин жыл сайын приватизацияга чыгарадыла. Ол тизмени кезиу-кезиу тюрлендире туруучудула. Жер эмда ырысхы бла байламлы халланы министри **Аслан Тохов** бытыр тийишли план кыалай толтурулганын эмда быйылгы умутлаага кыалай тюрлениуле кийирилгенин туура этгенди. Алай бла 2023 жылда акцияладан беш кыауумун – 220, 44 объект – 339, дагыда талай тюрлю мюлккю 119 миллион сомга сатарга умут бар эди. Ахыры уа былай болганды: биринчилеринден эки кыаууму, сора эки объект эмда оналты улоу сатарга кыолдан келгенди. Аланы барындан да бюджетге 292,85 миллион сом тошгенди. Быйылны тизмесине уа бытыр сатылмай кыалган мюлккю энтта да акцияладан бир кыаууму, сора эки кырал предпритияны кыошхандыла. Республиканы бюджетине аланы барындан да 228 миллион сом келирин сакълайды министр.

Энтта да бир оноу бла Нальчик шахарда 545 квадрат метрлик бир мекамны республиканы иелигине кечюргендиге. Аслан Тохов билдиргенди, анда Республикалы сабий клиника кеп профилы ара орналлыккыды. Бу учреждение КыМР-ни Саулык сакълау министрствосуну бойсунуунда ишлерикди.

Республиканы Правительствоу, РФ-ни Ара Банкыны Кыабарты-Малкыарда бёлюмю бла келишим этип, арада информациялы байламлыкка жюрютюрге оноулашхандыла. Тийишли проектти экономиканы айнытыу министри **Рахайланы Борис** туура этгенди. Ол дагыда КыМР-де экспортну айнытыу бла кюрешген кыауумда тюрлениуле боллугун билдиргенди.

Жашар жерлеге тийишли болган ветеранланы эмда

аланы юдегилерини, сакъатланы эмда аллай сабийлери болганланы жер-жерли самоуправление органлада тизмелерин жарашдырып, быйылга Бир тизме кыураага оноу этилгенин кыурулуш эмда ЖКХ министр **Алим Бербеков** билдиргенди. Айтханына кере, аллай жумушлага аха кыралны бюджетинден берилликди. Дагыда алгараакыда Кичибалыккы администрациясыны мекамна от тошген эди да, жангысыны кыурулушуна республиканы Правительствоуно резерв фондундан 8,170 миллион сом жиберирге оноу этилгенди.

Саулык сакълау министр **Рустам Калибатов** «Кыабарты-Малкыарда бал туз диабетге кыажуу туруу» программа кыабыл этилгенин билдиргенди, Правительствоу талай алгыннгы бегимине тюрлениуле кийирилгенин да туура этгенди. Дагыда адамлары аз санлы (100 мингден атлаган) шахарлада урунурга орналган врачлаага бир кезиулю телеу бериллигини юсюнден да кысха айтханды.

Кенгешде дагыда талай коллегияны эмда комиссияны кыауумларына тюрлениуле кийирилгенин, «КыМР-де билим бериу» эм «КыМР-де инсанлаага иш табарга себеплик этиу» кырал программаланы паспортлары кыурааганыны, кыыйын жашау болумлаага тошгенлеге болушлуккы бериллигини юслеринден айтылганды. Андан сора Зольск районну юбилейин белгилерча бюджетден аха бла себеплик этилгенин да билдиргендиге.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

Билдирюле

2003 жылда 10 январьда чыгарылган №19-ФЗ «Россей Федерацияны Президентине айырыулары юсюнден» Федерал законну 52-чи статьясыны 13-чю пунктуна тийишлиликке Кыабарты-Малкыар Республиканы Айыруу комиссиясы регистрациялары болган кандидатланы, политика партиаланы айырыулары аллында агитация материаллары, Кыабарты-Малкыар Республиканы тйресинде теле-эм (неда) радиовещание бардырган кырал эмда муниципал организацияланы каналларында бирикдилген агитация жумушларын бардырууно эфирге чыгыу кюнлерин эм заманларын белгилеу жаны бла чеп атыуно 14 февральда 10:00 сагатта Нальчик шахарда, Ленин атлы орамда, 27-чю юйде кыураалыгын белгилегенди.

2003 жылда 10 январьда чыгарылган №19-ФЗ «Россей Федерацияны Президентине айырыулары юсюнден» Федерал законну 53-чю статьясыны 6-чю пунктуна тийишлиликке кырал периодика басма изданиланы редакциялары: «КыМР-Медиа» ГКУ-ну кыурамына кирген «Кабардино-Балкарская правда», «Адыгэ псалъэ», «Заман», «Советская молодежь», «Горянка» регистрация этилген кандидатланы, регистрациялары болган кандидатларын кёрюзген политика партиаланы айырыулары аллында агитация материалларыны 19-ФЗ законну 53-чю статьясыны 3.1 пунктуна тийишлиликке басмада хаксыз, сора хакъ телеп да чыгарыккы кюнлерин белгилеу жаны бла чеп атыуно 15 февральда 11:00 сагатта Нальчик шахарда, Ленин атлы орамда, 5-чю юйде кыураалыгын белгилегендиге.

2003 жылда 10 январьда чыгарылган №19-ФЗ «Россей Федерацияны Президентине айырыулары юсюнден» Федерал законну 52-чи статьясыны 13-чю пунктуна тийишлиликке «КыМР-Медиа» ГКУ-ну кыурамына кирген «Кыабарты-Малкыар» телевидение канал эм «Кыабарты-Малкыар» радио регистрация этилген кандидатланы, политика партиаланы бирикдилген агитация жумушларын хакъ бла чыгыу кюнлерин эм заманларын белгилеу жаны бла чеп атыуно 15 февральда 14:00 сагатта Нальчик шахарда, Ленин атлы орамда, 5-чю юйде кыураалыгын белгилегендиге.

«Заманга» – 100 жыл

Насталаны Биязуркяны жашы Сохта 1930-чу жылда малкяр тилде чыккыган «Къарахалкы» газетни редактору болуп турганды. Ол республиканы белгили адамларындан бири эди. Кёп торлю кырал, партия кыулуклада ишлегенди.

Ол 1902 жылда Къашхатауда тууганды. Белгилисича, анда школ 1902 жылда ачылганды, анда кыолайлы адамланы сабийлери окыгандыла. Ала ючюн ата-ана ахча телегендиле. Сохтаны ата-анасы окыуу этерге бек сыйгандиле. Билим алдырыр онг излеп, тогуз жылында анасы ауушхан Сохтаны атасы, жазаргъа, окыургъа юйренер деп, школгъа ише салганды. Жаш окыуун, ишин да тынгылы этип, ахшы белгиле окыганды. Иши уа – класс отоуну жыйгъан, ары да, устазны отоуна да отун келтирип, от этген болганды.

Ол кеси эсгергенге кере, анда ишлеген устаз Яковенко, сабийлени окыургъа, жазаргъа юйретгенден сора да, алагъа уллу Россейден кеп хапар айтханды. Ол заманда билгенди Сохта анда да, Малкярдача, жашау чархын байла, бийле бурганларын. Устаз, школгъа гектар жарым жер алып, окыучулары, аланы ата-аналарын да болушдуруп, алма, кертме, балли терекле орнатханларын да унутмай эди жаш.

1913 жылда, кыралда Романовла патчахлык этгенди 300 жыл болганына аталган байрамда иги окыгъан алты сабийге саугъала бергендиле. Башхалагъа сыйлы затла бергенде, Сохтагъа бир дефтер бла карандаш жетгендиле. Ол кюн асыры жюреги кыйналгандан, байланы бла ишчи халкыны аралары кыалай кенг болганын билгенди ол.

1915 жылда школну иги белгиле бла бошаган Сохтагъа шагъатлык кыагытны алыр ючюн, ахча телерге керекди дегенде, аны атасыны аллай онгу болмаганды. Кыайдан боллукъ эди, юйорде жети жаш бла юч кыыз ёсселе? Аладан экиси, Зулкярний бла Кыурманбий, арта урушда ёллюкдюле, тёртюсю уа, Чомай, Суфиян, Дадаш, Хаким - кёчгюнчюлюкде.

Анга онбеш жыл толганында, ол, жашау мадар излей, экиге айланган кыарындашы бла Украинагъа кетгенди. Анда Харьковда темир жолгъа кыара ишчи болуп киргенди. Орус шухларындан бири, Николай Луценко, Сохтаны ишчилени жыйылыуларына элтгенди. Октябрь революцияны кыорууларгъа керегин да ол анда билгенди. Ол жыл окыуна Кызыл Аскерни тизгинлерине кыошулганды. Ызы бла интервентле бла урушлагъа кыатышханды. Бир ненча кере жаралы да болганды.

Дагыстанда Темирхан-Шурада уруш этген заманда таулу жашлагъа да тюбегенди, ол санда Мечиланы Мухамматха,

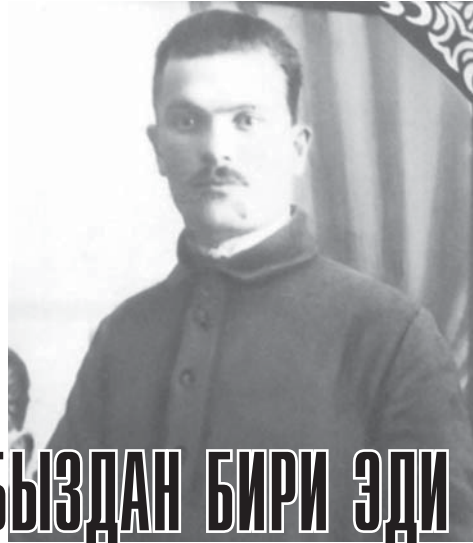
АХШЫ ИНСАНЛАРЫБЫЗДАН БИРИ ЭДИ

эллилери Черкесланы Маштайгъа, Зокаланы Хасаннга, Мокъаланы Сарыбийге. Алайда Мечи улуну кыауумна кыошулуп, уруш этгенди Сохта. Ол заманда тели ауруу жайылып, андан да ауругандыла жашла...

Алай бла аны жашлыкы революцияны, жангы власты кыоруулагъан кезиулеге тюшгенди. Жерлешибиз Кызыл Аскерни тизгинлеринде жангы власть ючюн кюрешлеге кыатышып, кесин керти революционерча танытханды.

Архивде сакъланган кыагытлагъа кере, 1920 жылда аны аты зеленоармеецлени араларында сагъынылады. Ала уа кимле болгандыла? Кыара халкыдан бла кыазакъладан кыуралган, кеслерин жерлерин кыоруулагъан аскерчиле. Бу кыымылдауна Украинада башлагъан адамны тукъуму бла аталганды алагъа алай.

1921 жылда ноябрьде Лашкутаны бир кыйырында, Басхан сууну жагысында племсовхоз ачылганды. Аны кыайгысын кёргенлени араларында Насталаны Сохтаны аты да айтылады. Кеп да бармай аны Москвада ачылган, совет миллет республикалада ишлерге партия номенклатураны кыулукчуларын хазырлагъан Востокну ишчи халкыны

Коммунист университетине ийгендиле окыургъа.

Ол аны бошاپ кыайтхандан сора, «Красная Кабарда» газетни малкяр редакциясыны партия-кыурау бёлюмюнде ишлей турганлай, Малкяр округну пропаганда бёлюмюню лектору да болганды. Элде аны лекцияларына сыйюп тынгылагандыла. 1924 жылда ол ишлеген газетни аты «Къарахалкы» болганды.

1925 аны аты уруш заманладан кыалган сауут-сабаны кыралгъа кыайтарыгъа излеген буйрукъда айтылады. Ол кезиуледе Сохта газетде ишлегенликге, кырал ишеги тири кыатышханды. Сёз ючюн, 1926 жылда февральда Малкяр округну толтуруучу комитетини 5-чи участогуну сюдюню Нальчикде халкы заседательлерини кыурамына айырылганы белгиледи. Ол жылда дагыда республикада Советлени 5-чи округ съезди аны Советлени область съездине делегат этип ийгенди. Аллай жерлеге делегатха Наста улу бир ненча кере айырылганды.

1927 жылда февральда Малкяр округну заседаниясында Акъ-Топуракъда, Огъары Чегемде, Огъары Басханда, Былымда, Лашкутада бла Кенделенде бай адамланы

ырысхы кыолайларын тинтген комиссиягъа айырылганды Сохта. Ол жыл 7 мартда Малкяр округну Советлерини VI съезди чакырылганды. Наста улу анда 17 адамны арасында Исполкомну советине айырылганды.

Ол жылны июнунда экинчи пленуму барганды Малкяр округну. Анда ишинден кетген Улбашланы Келлетни орунуна округну бешинчи участогуну халкы судьясына Сохта кёрюзюлгенди. Бу кыулукъда ол эки жыл чакылы бир ишлегенди. Ол заманда да округну толтуруучу комитетини президиумуну члени болуп турганды.

Советлени VIII съездинде да сагъынылады аны аты. Ол съезд 1931 жылда январьны ахыр кюнлеринде барганды. Анда Насталаны Сохта ишчи президиумгъа айырылганды. Ол заманда ол ВКП(б)-ны Кыабарты-Малкяр обкомуну колхозла кыурау жаны бла жууаплы эди. 1932 жылда Огъары Басханда ГЭС ишленгендинде аны кыйыны уллуду. Ол ары да, Кыашхатауа да ГЭС-лени проектлерин, башха керек затларын да Ленинграддан келтиргенди.

Сохта Улуу Ата журт урушха да барганды. Анда бир аскер бёлюмде комиссар болуп туруп, ауур жаралы болуп, юйоне кыайтып, Элбрус районда биринчи секретарыны кыуллугъун толтурганды. 1943 жылда Совет Союзну Жигити Байсолтанланы Алимни Кенделенге келтирип, жамауат бла тюбешдирген да ол эди.

1944 жылда 7 мартда ВКП(б)-ны Кыабарты-Малкяр обкомунда таулулары кечюрюню юсюнден айтылган жыйылыуда ол да болганды. Аны юйюрю – кеси, бийчеси Мария Михайловна, ол осетинли эди, жашлары Владимир бла Борис сюргюнде Джалал-Абадда жашагандыла. Анда ол орта мюлк кыуллукълада ишлегенди.

Насталаны Биязуркяны жашы Сохта 1979 жылда ауушханды. Ол, кырал ийген жерледе жетишимли болуп, халкыгъа кесин сыйдюрюп, уста кыурауучу, билимли адам болганын иши бла, ариу ниети бла, миллетине кыайгырыуу бла кёрюзюлгенди. Ол бизни газетте да салганды кыйыны.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

2024 ЮЙЮРЮ ЖЫЛЫ

Ёзгермезлик эмда таркыаймазлыкъ насып

«Уллу кыазанда бишген эт чийлей кыалмайды дегенлей, уллу юйюрге ёсгенле да кеслерини ариу кыылыклары, хурметлери бла да энчирек боладыла. Аладан юлго ала туругъуз», - деп, кыартларыбыздан эшите турургъа тюшгенди. Ол юйретю да бошдан болмаз. Абадан тюлюбюз ёмюрледен бери бола келген затлагъа эсин бурса, хар нени да жютю ёслейди.

Уллу юйюр ёсдюрюп, миллетибизге кыошумчулыкъ этгенлери бла бирге сабийлени таза ниетде, адет-тёрелеге тийишлиликде юйретгенлеге да хурмет энчиди. Бюгюнлюкде жашау турмушубуз, бир-бир затлагъа кёз кыарам да бир кесек тюрленгенликге, аллайларыбыз бусагъатда да аслам болганлары кёллендирген шартды.

Этезланы Зарифни юйюрю да аладан бириди. Ала Булунгуда жашайдыла. Ол кеси да бу элде уллу юйюрге ёсгенди, беш жаш бла эки кыыз болгандыла.

Этез улу юйдегиси Теммоланы Марина бла бир юйюр кыурагъанлы уа энди жыйырма жылдан атлаганды. Насыплы ата бла ана тёрт кыыз бла бир жаш ёсдюредиле. Аланы араларында студентле, мектепге бла сабий садха жюрюгенле да бардыла.

Кыадар алагъа аталык-аналык насыпны энчилеп бергенине шукур эте, ёсдюргенлерин жаланда сёз бла угъай, ёз юлголери бла таматаланы хурметлей билирге, ишни сюерге эмда аны эбине тюшюнюрге, жашауда кыйматланы тийишлисича багъалай билирге юйретедиле.

Юйюрюню анасы жашауда башха торлю болургъа керекди деп да бир заманда сунмагъанын, эгеч-кыарындаш кеп болсала, ала артада бир бирлерине билек бола, керек кюнлеринде кыайгыра, таянчакылыкъ эте турлукларыны сагышын этгенин айтады. Кесини узакъ сабий жылларында уа анга кеп сабийли анала чёплеу жауда биширген хычинле, гыржын, башха азыклары да бютюн татыулу кёрюнгендиле. Аны ючюн а ол артада кеси да аллай хычинлени хазырларгъа юйренген да этгенди.

Кыадар алай тюшюп, Маринаны атасы эртте ауушуп, ол Яникойда аппасы Байсолтанланы Кыайырбекни бла ыннасы Чеченланы Любаны кыолларында ёсгенди. Ала уа бирге 50 жылдан асламны жашагандыла. Жашауу татлысын ачысын да кере келген таулу амма уа туудугъун тиширыгъа юйде билирге керекли не затха да, аш биширгенден башлап тизгинге дери, юйретгенди. Аны себепли арта туудугъу уллу юйюрге келин болуп тюшгенинде да кыйналмаганды.

Алай эсе да, ол кыайын анасы Мызыланы Зуриятха да ырадыды. Кеп затха андан тюшюнгени ючюн ыспас этеди. Огъурлугъу бла, таза ниетлиги бла энчилегин айтады. Баш иеси эртте ауушханлыкыгъа, жети сабийни тегерегине жыйып, аланы тюз жолгъа да салалганды.

Сёз ючюн, былайда Зарифни юсюнден айтханда, ол жамауатда сыйы-намысы жюрюген адамды. Иги кесекни элде иймам болуп да турганды. Анда межгит болур ючюн да кесини юлюшюн кыошханданды. Бийик-тау запovedникни Булунгу тийресиндеги бёлюмюнде ишлейди. Андан тышында да, атла, малла да туттады. Жашчыгын да жай айлада бу жумушха тюшюндюреди.

Юйдегиси Марина да, уллу юйюр ёсдюргенликге, ишден айырылмаганды. Ол кесине усталыкыны Яникойда устазы Трамланы Азиза Шарапиёвнаны дерслерине жюрюгенинде окыуна сайлагъан эди. Инглиз тилни бютюн терен билирге, аны ёсюп келгенлеге да юйретирге сыйюп, КъМКЪУ-ну роман-герман филология бёлюмюн жетишимли бошاپ, туугъан элинде башлагъан эди урунуу жолун.

Ол билим бериуде ишлегенли энди жыйырма жылдан атлаганды. Анча заманны ичинде «Жылны устасы» усталык эришюге да кыатыша, жетишимли болганды. Аны оюн халда берген дерслери кёллени эсиндедиле.

Марина Абдул-Керимовна мектепни директоруну окытуу жаны бла завучу болуп да турганды. Энди уа школну устаз кыауумна кеси башчылыкъ этеди. Ол мында директорлукъ

этгенли уа мектеп биринчи кере «Ана тилим – жаным-тиним, мени дуниям!» республика даражалы фестивалыгъа кыатышып, озгъан жылда биринчи жерге да тийишли болганды.

Аллай, эл аллында хурметлери жюрюген ата бла ананы сабийлери да окыуда, ише да жетишимли болургъа юйренедиле. Таматалары Салима бюгюнлюкде КъМКЪУ-ну прикладной математика эмда информатика бёлюмюню бакалавриатыны ючюнчю курсунда окуй турады. Тюрлю-тюрлю программала бла ишлеген уста болургъа итинеди.

Зульфия уа университетни экономика эмда бухгалтер эсеп бёлюмюню окыуучусуду. Джамила уа жетинчи классдады.

Эгешчилени жангыз кыарындашчыклары Бектур а ючюнчю классха барады. Анга алыкыа тогуз жыл толгъан эсе да, жети атагъа дери санай биледи. Зариф сабийле тукъум тамырларын, эрттеледен келген адет-тёрелени, тилибизни иги билирлери ючюн кыайгыргъанлай, ол затлагъа аланы тюшюндюргенлей турады.

Юйюрюню ийнагъы гитче Мединачыкыды. Кызыкык дуниягъа заманындан алгъа келип, бир килограммдан аз аслам ауурлугъу болган кыагъанакыкыладан эди. Белгиледи, быллай сабийчилени жанларын сакълап, ала терк айнып кыалыр ючюн тынгылы медицина болушлукъ керек болганы. Алай эсе да, ананы сыймеклиги, аны жюрек, кыол жылыуу да, тилеклери, сезими да себеплик эте болурла аллай кезиуледе.

Болсада кыайсы тиширыгъа да, бютюнда кыагъанакыкыла кыарыусузчукъ болса, юйюрюню жанындан аныгъау, болушлукъ да кереклисин да билебиз барыбыз да. Мединачыкыгъа больницада эки айны кыары алыргъа тюшгенди. Ол кезиуде уа юйде тамата кызыкыкыла, кеслеринден гитче сабийлеге да кыарап, эгешчилерин да ашыгып сакълагандыла, аналарына кёл этдире да билгендиле. Марина да, быллай заманда юйюрюню бирикгенине, ёсдюргенлери да жашауу болумларына кеслерин алай жарашдыра билгенлерине кыуанганды. Бютюнда бег а, юйюрге жангыдан кыошулган кызыкыкыны жашауа талпына, айный баргъанчыгы да ана жюрекини кёллендиргенди.

Кыудуретни ахшылыкындан, энди бюгюнлюкде Мединачыкыгъа беш жыл толганды, элни мектебини бойсу-нуундагы садыгине жюрюйдю. Андан сора да, эгечи Зульфияча, сурат ишлерге сюеди.

Белгилегенибизча, Маринагъа аппасыны бла аммасыны юйюр жашаулары, аланы бир бирге хурметлери да юлго болганды. «Уллу юйюрге манга бир башха дунияча кёрюнгендиле, аланы берекетлери да – алай», – деп кыатлайды кеси уа.

Кыайсы юйюрге да, сен неда мен деп турмай, бири башхасыны акылына тюшюнсе, арада хурмет болса, аланы мурдорунда насып да айный барлыкы уа хакыды.

МОКЪАЛАНЫ Зухура.

Къармашыулық

Чегемде мияла завод, 2007 жылда къуралып, кѣп заманы тап ишлеп, рынокда изленген продукция чыгарып турганды. Предприятияны талай кере жангыртып, производствону да кенгертген эдиле. Аны къадары жаланда иги болуп турурга ушар эди дерсе, алай талай жыл мындан алгъа тюрлю-тюрлю сылтаулары хатасындан аны иши осалдан-осал бола кетип, 2021 жылда уа саулай да тохтады. Ызы бла республиканы властьлары, къармаша кетип, инвестор табадыла. Завод шѣндю къалай ишлейди, къаллай чурумла бардыла анда, умутла уа – аланы юсюнден аны башчысы бла тубешип, ушакъ этгенме, мияланы къалай эритгенлерин да кѣргенме.

Евгений Кудренко.

«Бир мияла шешаны чыгарып ючюн окъуна аслам къыйын салынады»

БИРИНЧИ АТЛАМЛА

- Ол кезиуде бек уллу иш этилгенди, - дейди заводну шѣндюго таматасы **Евгений Кудренко**. – Уллу эмда къыйын, дейим. Биз бери келгенде хар неда къоюлуп, чачылып эди. Сен ангыларча, юлгюге бир шарт: мияла эритген печь кече, кюн да ишлеп турурга керекди, аны тыярга жарамайды, ѣчюлтген дегенни уа хапары да жокъду. Мында уа аны ма ол халли къоюп кетгенлери ючюн, ичинде къадар мияла къатып тура эди. Ишчиледен да бир жан да жокъ. Биз а, биринчиден, адамланы арта чакъырганбыз, ары-бери кетмезча хакъларын да телеп башлагъанбыз. Аны бла бирге печьни тазалап, анга эмда оборудованигъа да ремонт этгенбиз. Болжалгъа салмай техника керекле, продукциягъа алычула да излеп тебирегенбиз.

Алай бла завод 2022 жылда июньда жангыдан ишлеп башлайды. Ол кюн анда кѣп къонакъ бар эди, ол санда КЪМР-ни Правительствосуну Председатели **Мусукланы Алий** инвесторлагъа: «Ишни мындан ары да айнытырга энтта да бир печь орнатырга умутугъуз барды. Анга кѣре продукцияны ѣлчеми, ишчилени саны да эки кереге кѣп боллукъду. Аны бла да чекленип къалмагъыз, ѣсююз, тирилиз, жангы затла чыгарырга къолугъуздан келсин», - деп тежегенди.

ИЗЛЕГЕН ОНГ ТАБАДЫ

Айнырга уа бар эди амал. Бир жаны бла, къыйын заман – барыбыз да билген ишле ючюн рынок къысыла баргъан кезиу. Игиси уа – конкурентле кетип, импортну алышырга аламат онгла чыкыгъаны. Сѣз мында кѣгет тузлаучу мияла орунланы неда татлы суулагъа шешаланы юслеринден бармайды, алай ала да бек керекдиле, мен медицинада изленген шешаланы юсюнден айтама.

«Быттыр декабрьде биз аллай орунчукъла чыгарып башлагъанбыз. Неде къыйын десенг – алагъа энчи мияла эмда технология керекди, лимонад шешалагъа баргъан сырьѣ анга чыртда жарамайды. Бизде тамата технолог а аллай амал тапханды. Энди бир айгъа алты миллион медицина орунчукъ чыгарыбыз», - дейди Евгений Викторович, ѣттемлигин жашырмай.

Шѣндю завод толу кючю бла ишлейди: печь суткагъа 220 тонна мияла эритеди, бир жылгъа чыгарылгъан продукцияны ѣлчеми 170 миллионгъа жетеди.

Мияланы бу затланы къатышдырып алай жарашдырадыла: юзmez, сода, доломит, шпат, тытыр. Юзmez бош аллай тюрлюлде, энчиди, заводха аны Ульяновскдан вагонла бла ташыйдыла – бир айгъа аллай 70-и келеди. Соданы уа Къырдан келтиредиле. Къыйыныракъ болса да, андан башха амал жокъду.

«МЕДИЦИНАГЪА КЕРЕКЛИ ЗАТЛА»

Заводну башчысыны умутлары осал тюрлюлде. «Шѣндю

ОТК-ны устасы Тауырзаланы Асият.

Тамата технолог Николай Осипов.

бир печь ишлейди, энтта да бирин орнатырыкъбыз. Бираз арлакъда чагъыр чыгаргъан предприятие болуучу эди, энди аны тийресинде биз медицина ампула чыгаргъан оборудование салырга сюебиз. Сейир этериксе, шѣндю бу затланы бизни къыралгъа Къытайдан ташыйдыла. Биз а быыл жайны ахырында аланы, ызы бла уа «карпула» (шприц бла ампула бирге этилгенге айтадыла) деген затланы чыгарып башларыкъбыз. Алагъа керек сырьѣгъа «Дрот» дейдиле – ол да Къытайдан келликди, ызы бла уа аны да мында жарашдырып башларыкъбыз. Аз артда заводну ичинде жашил мияла эритген бир печь орнатырыкъбыз. Аллай шешалагъа сурам не заманда да уллу болуучуду. Дагъыда технопарк къуаргъа сюе эдик мында», - деп туура этгенди

Мадар

Кѣрмючде Россейде бла Европаны кюнчыгъыш жанында чыгарылгъан аш-сууну танг кесеги бла шагъы рейленирге онг барды.

Бу жол республиканы стендинде «Радуга», «Сириус-М», «ЖАКО», «Родник», «Фрутопьяно» биригиуле эм Мисирланы Даниял чыгаргъан жемиш суула, конфетле, томат паста, майонез, тууар эмда юй къанатлы этледен ашарыкъла, мырзай эм башха затла да кѣргюзтлгендиле.

Танг кесек ачча бѣлюннгенди

Къабарты-Малкъарда «Гитче эм орта предпринимательство бла кеслери бир тюрлю иш башлагъанлагъа болушлукъ тапдырыу» миллет проектге кѣре 200,8 миллион сом бѣлюннгенди.

Ачча бизнес бѣлюмде къармашханлагъа, ол санда социал предпринимательлеге эм биринчи атамла эте тебирегенлеге билдириу-эсгертиу жумушлагъа, гитче ѣнжючлеге, поручительствогъа, товарланы экспортха хазырлагъанлагъа эм башха жумушланы тамамларгъа къоратылганды.

Быллай себеплик федерал бюджетден бѣлюннген аччагъа этилгени республикагъа болмагъанча магъаналыды. Алай бла сагъынылгъан ишлеге 200 миллион сом къоратылганды. Аны регион бир кесегин, неда 10 миллионун, кесинден къошханды.

аланы Евгений Викторович.

Завод жангыдан ачылгъанда, анда 200 чакълы адам ишлей эди, шѣндю аланы саны юч жюзге жетеди. Кудренко билдиргенге кѣре, кѣплери башха регионладан вахта халда келип урунадыла. Иш хакълары игиди, алай заводну башчысы битеу керек специалистлени мында жеринде хазырларгъа сюеди: «Биринчи атам этерге керекди ансы, иш жеринден тебирегине толу ийнама. Сѣз ючюн, ампула бѣлюмге 150-200 адам керек боллукъду. Ол санда слесарьла, монтажникле, наладчикле, башха тюрлю ишчиле, мияла эритиучюле да. Биринчилери бла бир амал табаргъа боллукъ эсе, эритиучюлени уа къайдан тапхын? Бу усталыкъгъа бир жерде да окъутмайдыла, аланы производствону юсюнде юйретдиле. Мен Чегем районну башчысы бла оноулашып, Нальчикде колледжледен биринде тийишли курс ачаргъа сюе эдим. Ал кезиуде анда къытайлы специалистле келип окъутурукъдула, артда уа кесибиз къолгъа аллыкъбыз. Мында заводда да класс къуаргъа умутум барды. Жаш тѣло иш къоллу болса сюе эдим. Къабарты-Малкъар не заманда да аллай адамлары бла атын айтдыргъан жерди».

ЧУРУМЛАДАН КЪУТУЛА

Хапарымы аллында санкцияланы юсюнден сагъыннган эдим. Аланы хатасын бу завод да сынады. Нек дегенде мияла орунла чыгарычу оборудованиеси Чехияданды. Анга кезиу-кезиу къараргъа, ремонт этерге керекди. Чеклениуле салыннганы бла уа ол жумушланы этген, къыйын болгъанды. «Биз аны шѣндю да сезебиз, алай ол предприятие бла байламлыкъны юзmezге амал тапханбыз, кесибизге керек затланы энди башха жолла бла ташыйбыз. Хау, ол кѣп заман алады, багъады, алай не этгин, амалыбыз алай болса...»

Кесибиз да къармашабыз. Ийнамамыса, мында аллай сейирли адамла бардыла, саулай къыралгъа окъуна махтаугъа тийишли специалистле, дейим. Бузулгъан техниканы анданмындан аберила мажарып, бу уа анга чыртда келишmez деген затланы жарашдырып къоядыла. Сѣз ючюн, ремонт цехде **Валерий Валенко** ишлейди, темир жонуучу (токарь) специалистди ол. Жыл саны жетмишден атлагъанды, алай ол эталмазлыкъ абери жокъду. Къоллары чий алтындан болурла», - дейди Евгений Викторович.

ЮЗМЕЗНИ ЭРИТИУ

Ызы бла тамата технолог **Николай Осипов** заводну ичинде экскурсиягъа чакъырады. Цехге кирирден алгъа: «Кел, мияланы къаллай юзmezден этгенибизге къара, сен аны суу боюнундача суна болурса...», - деп, ууакъ, акъсылдым тюрле ушаш тѣбени кѣргюзтеди. Андан арлакъда уллу машина таба къолун булгъап, аланы ичлеринде къошакъланы къайсы неге керек болгъанын ангылатады: «Быланы бирлеринден тонна бла жарым юзmezге жаланда он-онбеш грамм къошабыз. Андан не аз да ажашсанг, ол къадар эриген мияла жукъгъа жарамазча боллукъду», - дейди.

Цехни эшигин ачханда, ичинден исси хауа урады. «Шѣндю алай бек къыйын тюрлюлде, жайдады да жаханым: отоуну тюрлю жанында хауа 50 градус чакълы бола эсе, печьни къатында андан къайда къызыуду. Жаш адамла кѣтюраладыла аны, къызыла уа хазна болалмайдыла, къыйынды», - деп ышарады тамата технолог.

Печь бир ненча къатлы цехни тюрлюден башына дери созулады. Аз ѣргерегинде къурч чолпула юзmez къатышны тюрлюлдеген от ичине аз-аз къуя тургъанларын кѣргюзтюр: «Ол анда 1500 градуска эрий турады», - дегенди. Ызы бла къайнар мияла шешала бла орунла этиучю оборудованигъа тюршеди. Ала уа андан конвейер бла чыгып, контроль ызгъа тюршедиле: бирлеринде адамла, башхаларында уа аппарата тинтип аланы, тапсыларын айырып, бир жанына атадыла. Суууп, хазыр болгъан продукцияны уллу орунлагъа жыйып, заводну арбазында къалайдыла.

«Мияла шеша бир бош затха ушагъанлыкъгъа, аны этген женгил тюрлюлде. Неллай бир къыйын салыннганын кесинг кѣргенсе. Ишчилериме бек ыразыма, сау болсунла. Хау, бардыла чурумла, алай аладан къутулургъа къолубуздан келирине, хар не да тап боллугъуна ийнама», - дегенди заводну башчысы ашыра чыкыгъанда.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

Аш-азыкъларыбызны кѣргюзтгендиле

Кѣп болмай Москвада «Экспоцентр» комплексде «ПРО-ДЭКСПО 2024» деген даражалы халкъла аралы кѣрмюч болгъанды. Анга Къабарты-Малкъардан предпринимательле да къатышхандыла. Алагъа «Мой бизнес» араны республикада экспортрларына болушлукъ тапдыргъан бѣлюмю билеклик этгенди. Жерни хазырлау, аны ортакъгъа алыу, стендни жарашдырыу, регистрация этиу дегенча жумушлагъа ол кесинден тѣлейди. Бу иш «Гитче эм орта бизнесни акселерациясы» регион эм «Гитче эм орта предпринимательство бла кеслери бир тюрлю иш башлагъанлагъа болушлукъ тапдырыу» миллет проектге кѣре бардырылады.

Былтырны юсюнден айтханда, план бла белгиленген регион проектлени артыгъы бла тамамларгъа къолдан келгенди. Алай бла 320 чакълы предпринимательге 725,1 миллион сомгъа болушлукъ тапдырылганды. Андан сора да, 4751 билдириу-эсгертиу эм билем беруу жумуш толтурулганды. Аны гитче эм орта предпринимательликде уруннган – 2803, кеслери бир тюрлю иш бла кюрешген – 754 субъект эм 1202 чакълы инсан хайырлангандыла. Предпринимательле-экспортрла бла да 3,6 миллион долларгъа сегиз келишим этилгенди.

Эсеплеге кѣре, озгъан жыл гитче эм орта предпринимательлени саны 21,3 мингге жетгенди. Ол бурунгу жылдан 9,9 процентге кѣпду. Кеслери бир тюрлю иш бла кюрешгенле да 71 минг бардыла. Мында да 27,4 процент ѣсюм эсленеди. Энчи предпринимательлени къауумуна 118,9 минг адам киреди, ол да бурунгу жылдан 16,5 процентге артыкъды.

Алай бла Къабарты-Малкъарны бюджетине налогланы бар тюрлюсюнден 1,8 миллиард сом фаيدا тюрлюлдегенди. Ол бурунгу жыл бла тенгешдиргенде, 6,0 процентге асламды.

Эсге сала айтсакъ, сагъынылгъан миллет проектге кѣре, предпринимательликни айнытыргъа быыл да къыралны жанындан танг болушлукъ этилликди.

КУРДАНЛАНЫ Сулейман.

Журналистлени сорууларына жууапла берирден алгъа, Александр Андреевич УФСИН-ни былтыр ишини юсюнден къысха айтханды. Ол билдиргенича, бююнлюкле республикада ведомствону 7 учреждениясы барды. Былтыр алада тутулуп турганлагъа тийишли болумла къурауу, санитар мадарланы тамамлауу энци эс бурулганды.

– Жууапха тартылганла битеу керекле бла жалчытылынадыла, ол санда кийимле бла. Былтыр карцер блока тынгылы жангыртыуу жумушла толтурулгандыла: инженер ызла, терезеле алышынгандыла, ичи сюртүлгенди, – дегенди ол.

Былтыр 3 колонияда къаты нисамлы отряд турган отоула тапандырылгандыла. «Хау, тутулганла законну бузгандыла, алай алаңы да эркинликлери, излемлери бардыла, алаңы сакъларгъа, адам жашарча болумла къурауу керекди», – дегенди Демидов.

Сёз тутулганланы саулыкъларыны юсюнден да барганды. Докладчы билдиргенича, былтыр кеслерин ёлтюрген, туберкулёздан ауушхан адам болмаганды. Жылны ичинде ауруганланы саны 17,5 процентге азайганды.

Управление «2018-2026 жыллада уголовный-толтуруучу системаны игилендириу» федерал программага къатышады. Аны чеклеринде производствону айнытууга энци эс бурулады. Былтыр оборудование жангыртылып, тутулганла чыгаргъан товарланы саны 18,57 процентге кёбейгенди. Аны бла бирге уа, айлыклары да ёсгенди (15,6 процентге), бююнлюкде ол 6963 сомга жетеди.

– Тутулганла эркин болсала, жамауатха билим алып, сынау жыйышдырып, къайтырларын, жууукъларына болушурларын, къарт анасы, эгечи артакъланы кётюрюп келмей, ала кеслери, ахча

Брифинг

Тутмакъла эселе да, эркинликлери, излемлери сакъланадыла

РФ-ни Жууапха тартылганланы терсликлерине жолуктуруу къурамыны КъМР-де Управлениясыны башчысы Александр Демидов журналистле бла тубешгенди. Жыйылыуда сёз 2023 жылда тамамланган жумушланы бла быйылгъа салынган борчланы юслеринден барганды.

ишлеп, керекли затларын тюкенден сатып алырча этерге сюебиз, – деп къошханды ведомствону башчысы.

Управленияны ишинде право эмда ишчи нисамны сакълауу энци эс бурулады. Бу мадарла жууапха тартылганла эркин болгандан сора бузукълуклагъа къатышмаз, жамауат жашауу сингер, жууукълукъ байламлыкланы жангыртыр ючюн тамамланадыла. Низамлыкны бузмаган, ишден албугъартмаган инсан болжалдан алгъа эркин этиуню (условно халда) неда къалган заманны жумушакъ болумлагъа кётюрюню юсюнден тилекни берирге боллукъду.

– Былтыр болжалдан алгъа условно халда эркин этиуню юсюнден 234 тилек берилгенди, аладан 115-си къабыл кётюлгенди. Энтта 537-си уа къалган заманны жумушакъ низамгъа кётюрюню юсюнден тилегенди, аладан жартысы къабыл кётюлгенди – 255 тилек. Алай бла уголовный-толтуруу система тутулуп турганланы низамлыкгъа кёллендириуге, ала эркинликлери бла хайырланырча мадарла къурауу бурулупду, – дегенди докладчы.

Условно халда болжалдан алгъа эркин болганла къайтарып этген уллу эм артыкъда уллу аманлык-

ланы саны 33,3 процентге азайганын белгилегенди ол.

Сюдню оноуу бла борчу халда ишлерге тартылганлагъа тийишли болумла да къуралгандыла. Былтыр 1-чи номерли колонияда аллай 41 жер къуралганды. Битеу да бирге уа республикада борчу халда ишлеге тартылганлагъа 231 жер барды. «Быллай жерлени предприятялада ачаргъа мурат барды. Ол а федерал казнадан ахчаны аяргъа онг берлик эди. Сёз ючюн, Чегем районда ишлене турган теплицада жерле бёлюню юсюнден селешиле барадыла», – дегенди Управленияны оноучусу.

Быйылгъа борчланы юслеринден айта, ол «О пробации в РФ» федерал законну жашауда бардырыгъа энци эс бурулгун чертгенди. Аны къалай ангыларгъа боллукъду дегенде, учреждениядан эркин болганлагъа, ала къыйын жашау болумгъа тюшген кезиуде, алагъа себеплик этиу жумушла тамамланыллыкдыла, алаңы жамауат жашауу сингдириу, праволарын бла эркинликлерин сакъллау, иш, жашау журтла бла жалчытыуу жаны бла болушлукъ этиликди. Башхача айтханда, ала къайтарып аманлыкъ этмезлерине къайгырыллыкды.

– Жамауатда жууапха тартыуу системагъа кёз къарам осалды.

Алай аны тюрлендирирге керекди. Аны ючюн а биз ачыкъ болургъа хазырбыз. Бизни учреждениялагъа дайым да жамауат организацияланы келечилери келедиле, тутмакъланы жашау болумлары бла шагъирейленедиле. Сёзге, бу кунледе КъМР-де Адамны эркинликлери жаны бла уполномоченныйни сакълайбыз. Аны бла байламлыкланы юсюнден келишимни жангыртыргъа мурат барды, – дегенди ол.

Журналистлени соруулары кёп болгандыла. Ол санда акъылбалыкъ болмаганла жууапха тартылган кезиуде къайда тутулганларын билирге суйгендиле. Александр Демидов айтханыча, республикада энци учреждение жокъду. Бююнлюкде уа акъылбалыкъ болмаган юч инсан следствие изолятордадыла. Алаңы терслеу материалла тинтилген кезиуде уа законлу сейирлери бла эркинликлери сакъланадыла, ол санда социал-психология, реабилитация мадарла толтуруладыла, ала билим аладыла, класслары компьютерле, башха керекли затла эм китапла бла жалчытылыныпдыла.

Сорууладан бири производство бёлюм чыгаргъан товарланы юсюнден болганды. Ведомствону оноучусу айтханыча, товарла

тюрлю-тюрлююле. Алаңы уа Нальчикде ярмаркада кётюрге боллукъду, ол санда сют, бишлакъ, жау, чёплеу жау жарашдырылады, кийимле тигиледиле, мебель ишлетиледи. Александр Андреевич алычуланы жаныдан алагъа сейир уллу болганын белгилегенди, бютюнда аш-суугъа. «Бизни продукцияны таныйдыла, суйюп алгъанла кёпдюле. Аш-суу экология жаны бла тазады», – дегенди ол.

Сёз дагыда тутмакъда бир неча кере тутулуп, эркин болганланы жашауу къайтарыуу, жамауат организацияла бла байламлыкланы, УФСИН-ни къуллукчуларыны арасында низамлыкны юслеринден да барганды. Колониялада уа муслиманла, христианла дин төрелени бардырчы мадарла къуралгандыла, ол санда килисала, межитле, намаз къылырча отоула бардыла.

РФ-ни Президентин айырыулагъа хазырланыуу юсюнден айта, Александр Демидов айырыу эркинликлери болганланы аны толтурургъа битеу мадарла къуралганларын белгилегенди.

Брифингте УФСИН-ни башчысыны орунбасарлары **Аслан Абазов** бла **Николай Никитин** да къатышхандыла.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

Редакцияны къонагъы

«Бу жолоучулугъум эсимде ёмюрлеге къаллыкъды»

Белгилисича, кёп болмай Москвада «Биринчилени атламлары» деген сабий эм жаш тёлю битеуроссей жамауат-къырал къымылдауу II съезди бардырылганды. Анга къыралыбызны 89 субъектинден 1 минг 300 жаш адам къатышханды. Къабарты-Малкъарны келечилери ары къымылдауу регион бёлюмюню таматасы Аслан Шипшевни башчылыгында 15 адам болуп баргандыла. Алаңы араларында 4 таулу сабий болганды: нальчикчиле Бёзюланы Лейля бла Жамила, Чегемден Жаболаны Диана эм Псычох элден Жантууланы Ислам.

Бюгон мени ушакъ нёгерим Жантууланы Исламды. Аны бла биз сизни, багъалы окъуучула, шагъирей эте турганбыз. Ислам шёндю Псычох элли орта школуну 11-чи классыны окъуучусуду. Ол, тюрлю-тюрлю жаш тёлю проектлеге къатыша, Басхан районну атын айтдырып келеди. Съезде барыргъа да таулу жашны бошдан сайламаганлары баямды. Анда сахнада хар региондан бирер адам кеслерини субъектлерини байракълары бла сюелрге керек эдиле. Къабарты-Малкъарныкын чыгарыуу уа таматала Исламгъа ышангандыла.

– Ислам, къыралыбызны ашахарында ётген бу жаш тёлю форумгъа къалай бла бардырылганды сайлау?

– Съезд быйыл бла экинчи кере ётеди. Былтыр да барлыгъым келип къалган эдим. Сайлагъан а жаш тёлю политика бла байламлы тюрлю-тюрлю конференциялагъа, форумлагъа кеслерини энци проектлерин кёргозтюр, алаңы къорулап, фахму жаны бла конкурслада жетишимли болганланы этгендиле.

Сёз ючюн, Бёзюланы Лейля бла Жамила «Хор Первых» деген проектде хорлап, битеуроссей хорну къауумна киргендиле. Ма алай бла, жылны ичинде болдурулган жетишимлеге кёре айыргандыла съезде келечилени.

– Къайда ётгенди бу съезд эм аны къаллай кезилери къалгандыла эсингдиз?

– Битеу жумуш ВДНХ-да ётгенди. Анда съезде къатышханлагъа эки павильон бёлген эдиле. Дагыда

ол жерде энци «Жаш тёлюню юю» да къуралып эди. Жаш тёлюню ишлери жаны бла федерал агентство къурауу сеийр тубешиулени артыкъда бек жаратханма. Алагъа къауум-къауум болуп жюрюгенбиз.

– Бу къымылдауу келечиси болургъа суйген ары къалай бла тюшерге боллукъду?

– Шёндю хар школда да аны биринчи бёлюмлери бардыла. Сабийлени ары 7 жылларын башлап аладыла. Аны себепли ол бек тынчды. Жаланда, барып, анда заявление жазаргъа керекди. Регион бёлюмню къауумна кирирге суйгенле уа аны аты бла заявленианы толтурадыла. Сёз ючюн, мени гитче эгечим 5-чи классда окъуйду. Бююнлюкде ол мени кёре, анабызгъа аны да бу биригуге къошдурун тилеп турады.

Съездни жыйылыуунда аны уставына къол кётюрюу бла тюр-

лениуле кийиргенбиз. Сёз ючюн, организациягъа 11-чи класслада эм колледжлени ахыр курсунда окъууланлы алмай эдиле. Окъуп кетгенден сора, алаңы биригуге хайырларын жетдирир онглари боллукъ туйюлдю деп. Энди уа 25 жылы толмаган хар адамны да бу организациягъа къошулур амалы боллукъду.

– Къайсы регионланы келечилери бла танышханса?

– Билемисиз, нени эслегенме

ралларын, халкъыбызны суйген жаш адамланы алай кёп болганы мени бек къуандырганды.

Дагыда бир кезиуню энци белгилерге сюеме. Къарачайлыла бла бирге ёз тилибизде жырла айттып башлагъаныбызда, тегерегибизни тюрк тили миллетлени келечилери алып, биз сизни ангылагъан этебиз деп, бизге къо-

Ислам сахнада республиканы байрагъы бла.

ча анализле алган эдиле. Андан сора бир кесек ишекли да болган эдик... Къууанчы жабылыу ётерик арагъа бизни жиядыла, концерт ётеди, байракъла шуулдайдыла... Бир кезиуде уа сахнагъа биригуюн таматалары чыгъадыла.

Владимир Путинни чыгарыгын билдиргенлеринде, битеу олтурганла ёрге туруп, къызыуу къарсла бла тубеген эдик. Мен да, кёргениме ийналмай, иги кесек турган эдим. Сора ол бизни бла бирге Россейни гимнин жырлагъанды. Ызы бла Владимир Владимирович бизге къымылдауу проектлерини юслеринден тынгылы хапар да айтханды.

Москвада биринчи кере болуп, быллай сейир тубешиуге къатышханымы бек уллу насыгъа санайма. Къысхасын айтханда, бу жолоучулукъ мени эсимде ёмюрлеге сакъланырыкъды.

– Сау бол, Ислам. Мындан ары да жетишимлеринги юслеринден эшите турурбуз деп ийнанам.

Ушакъны ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат бардырганды.

анда: мен тубеген, ушакъ этген битеу адамла ачыкъ жюреклиле, бир бирге сый-намыс бергенле эдиле. Жолгъа атлана туруп, регионладан гитче саугъачыкъла келтиририбизни тилеген эдиле да, бир бирибизге арта алаңы берип айырылган эдик. Чемоданым Якутиядан саугъаладан толуп къайтханма (кюледи). Хакасиядан, Сахалинден, Якутиядан, Татарстандан, Къарачай-Черкесден жаш адамла бла бютюн шух болганма. Къы-

КъМР-ни делегациясыны къаууму.

шулуп, жырлап башлай эдиле. Алаңы кёбюсюне къарачай-малкъар тилибизни юсюнден хапар айттып, ангылатыргъа да тюшгенди.

– Съездни жабылыууна РФ-ни Президентин Владимир Путин да къатышханды. Ол кюнню юсюнден айтсанг эди.

– Аны къалай ётеригин, не боллугун алгъадан бирибиз да билмей эдик. Бир кюн алгъа уа бизни барыбыздан да ковидни ачыкълар-

Ушакъ

«Бир адамны да жарсыуна эс бурмай къалмайбыз»

– Замрат, сизге иш сурай келгенле кепмюдоле?

– Бусагъатда бизде эсепде 342 ишсиз барды, аладан 123-сю болушлукъ ача алады. Озгъан жылда иш бериучюлене 818 бош ишчи жерлери болгъанды. Бююнлюкде регионну бош ишчи жерлени бир тизмесинде 68-си барды. «Работа России» деген порталда 1,7 миллиону кёргозтюлюкдю.

Бу шартла регионда, андан тышында да адам жюреги жаратхан ишни табаллыгына шагъатлыкъ этедиле.

– Районда болгъан предприятяла бла да къаты байламлыкъда ишлей болурсуз?

– Хау, белгилисича, «Гипсолит» завод жангыдан ачылгъанды. Анда ишлерге бизде эсепде болгъан он адам баргъанды. Алай бла былтыр 252 адам иш бла жалчытылгъанды. Районда эсепде болгъан 46 инвалидден 12-сине да иш табылгъанды. Юч ярмарка бардыргъанбыз. Ала да хайыр бергендиле.

– Болжаллы халда ишлерча онгла уа бармыдыла?

– Бизни бёлмю предприятяла эмда организацияла бла жамауат ишлени тамамлау жаны бла келишимле этгенлей турады. Алай бла аллай жумушланы толтурурга жыйырма төрт адам баргъанды. План а – 23. Ала чекленген жууаплылыгы болгъан «Эду» предприятяда, ара район больницада, тюкенде, Былым эмда Бедик

Бу кюнледе биз Республикада урунуу иш бла жалчытыу эмда адамланы социал къоруулауу арасыны Элбрус районда бёлмюню башчысы Мырзаланы Хызырны жашы Замратха районда бююнлюкде халкыны иш бла жалчытыу не халда болгъанын соргъанбыз.

Социал арада ишлегенле Аккайлары Аминат, Шогенова Лейля, Моллаланы Зульфия, Анна Попова, Будаиланы Зарема.

эллени жер-жерли администрацияларында, «Баксан» предприятяда, «Дорстрой» биригюде да ишлеп башлагъандыла.

– Жангы усталыкъ алыуу бла уа иш къалай къуралгъанды?

– Аллаиланы саны 529-гъа жетгенди. Бир къауумлагъа бек алгъа къыралны жанындан психология болушлукъ этиу да керек болады. Аллаилла 73 эдиле. Урунуу рынокда социал болумгъа юйрениуно программасына да аллай бир адам къатышханды.

Дагъыда жангы усталыкъгъа республиканы билим бериу учрежденияларында хакъсыз юйренирге боллугъун чертирге сюеме.

– Урунуу болумла ючюн а къайгырамысыз?

– Хау, айтханымча, кеп предприятяла, организацияла, энчи иели мюлкле бла да адамланы иш бла жалчытыу жаны бла келешимле этебиз. Аны бла бирге ишчи жерлени халларына да кез жетдиребиз. Насыпха, келишимге бузукълыкъ этген алыкъа тюбемгенди.

Мырзаланы Замрат.

– Социал болушлукъ этиу а къалайды?

– Былтыр 2709 адамны тилегине къарагъанбыз. Къолайсызлагъа болушлукъ этиу да андан ары бардырылады. Ала 83 боладыла. Социал болушлукъ, кеп жанлы адрес себеплик да этиледиле. Сабийле да унутулуп къалмайдыла, иги кесеги «Радуга» реабилитация арада саулыкъларын игилендире онг табадыла.

Быйлыны ишчи кюнлеринден башлап тюрлю-тюрлю справкаладан 775-си берилгенди, 38 ведомстволар аралы сурам этилгенди, КъМР-ни Башчысыны Указына тийишлиликде бусагъатда энчи аскер операциягъа къатышхан сегизеуленни юйюрлеринден болушлукъ излеп заявление жазылгъан эди да, алагъа да кез-къулакъ болгъанбыз.

Къысха айтханда, ишибиз кепдю, бир адамны да жарсыуна эс бурмай къалмайбыз.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

Бизге жазалыла

Тас болмазгъа сюе эсек...

Кюннюгюз ахшы болсун, багъалы редакция!

Сизге «Заман» газетни чынтты шүеху, малкъар тилден бла адабиятдан сабийлени кеп жылланы окъутхан устаз Теммоланы Мариям жазады.

Бек алгъа газетде ишлеген журналистлеге, баш редактор Къонакъланы Хасанга жюрегими теренинден ыспас этерге сюеме: «Заманны» бетлеринде кеп иги материалла басмаланадыла. Хар окъуучу кесини сайлауна кере материал табарыкъды: адабиятны юсюнден болсун, белгили адамларыбызны, жаш төлюню спортда, маданиятта жетишимлерибизни юсюнден.

Мусукаланы Сакинатны жазычуларыбызны, поэтлерибизни юслеринден жазгъанларын суйюп окъуйма. Ала манга адабият дерслеге хазырланырга да болушадыла. Османланы Хыйсаны материалларын да бек жаратабыз. Ол аланы суйюп окъурча алай жазады, эски суратланы табып басмалагъаны, ата-бабаларыбызны эрттеги заманларыны юсюнден очерктери сейир этдиребиз. Сау болсун, бек керекли жумушну тындырады. Темуккуланы Адилни жашау халланы юсюнден жазгъанлары уа кимни сагъыш этдиребиздире?..

Манга уа бюгюн къолума къалам алып, сизге бу къагъытны жаздыртхан Локияланы Жаухарны «Намыс болмагъан жерде насып болмаз» деген статьясыды. Аны окъугъандан сора кеп сагъыш этгенме, авторгъа адет-намысны, тилибизни сакълау проблемаланы кетюргени ючюн ыразылыгымы билдиреде.

Жашау тюрленгеннин, иги төрелерибиз унутула баргъанын, эскиге саналгъанларын барыбыз да керебиз. Алай халкыбызда ёмюрден бери жюрюген ариу адетле: къартланы сыйлагъан, тиширууно, ананы намысын кетюрген, бир бирге билеклик этген эскиге нек саналырга керекдиле?..

Андан сора да, айтырыгъым, къуру жаш төлюмюдо терс тилин, адабиятын, тарыхын, адетлерин билмегени ючюн. Мени акъылыма кере, угъай. Юйюрден башланады хар зат да. Юйюнде атасы, анасы балалары бла кеси тиллеринде сёлешмеселе, жырлагъа тынгыламасала, жомакъла окъумасала, сабийден не соруу. Къаллай бир къыйналырга тюшеди дерсни жартысын тауча, жартысын орусча берип, сабийге бир зат ангылатыр ючюн. Жаланда устазламы борчлудула ёсюп келген төлюлеге тилин билдиреде, суйдюрюрге, адетге, намысха юйретирге?.. Къайдадыла аппала, ыннала, туудукъларын тобукъларында олтуртуп, жомакъла, таурухла айтычула?

Эсимдеди, атам Теммоланы Мухутдин Прохладныйде ишлеген заманында «Малкъар поэзияны антологиясы» китапны алып келгени. Анда Будаиланы Азретни, Теммоланы Хамитни, Отарланы Саидни эм башхаланы кеп ариу назмулары бар эди. Ингирде, юй жумушла бошалгъандан сора, атам, барыбызны да төгерегине жыйып, назмуланы окъугъаны. Къалай суйюп тынгылаучу эдик биз алагъа. Ол китапта Будаиланы Азретни «Мараучуна хапары» деген поэмасын сегизинчи классда окъугъанымда келден билген эдим, ол бюгюн да эсимдеди. Ыннабыз а, анамы анасы Чочайланы Фатимат, Эфендиланы Ибрагимни къызы адетлерибизни, намысны, төрелени юсюнден кеп зат айтханды эм юйретгенди. Ала бизге жашау жорукъла болгъандыла.

Тюз соруу салады Жаухар: «Тау элде туууп, таулу юйюрге ёсгенле нек ыйлыгъадыла ёз тиллеринден, адетлеринден да?» Жууапсыз соруула кепдюле, дейди андан ары автор. Мени оюмуна кере уа, битеу терслик кесибибиздеди, кесибибизден къалады кеп зат.

Битеу миллетни, уллу болсун, гитче болсун, баш борчуду: ёз тилин, адетлерин, төрелерин билдиреде, сюрерге, сакъларгъа. Тас болмазгъа сюе эсе...

Уллу хурмет бла,
ТЕММОЛАНЫ Мариям.

Къайгырыу

Аскерчилеге билеклик этерге ашыгъып

Кеп болмай Нальчикни 9-чу номерли орта школунда патриот сезимни кючлеу жаны бла акция болгъанды. Аны чеклеринде энчи операциягъа къатышхан жигитле Чеченланы Элдар бла Бёзюланы Магомет окъуучула бла тюбешгендиле.

Жыйылыуно ача, билим бериу учрежденияны таматасыны юйретиу жаны бла орунбасары Инна Коскина бу жол аскерчилеге болушлукъ окъуучуланы башламчылыкълары бла этилген энчи белгилегенди.

– Аскерчилерибиз кюн сайын кишиликлерин бла жигитликлерин кёргозтедиле. Аланы санында бизни жерлешлерибиз да болгъаны бютюн бек ёхтемлендиреди. Бир ыйыкъ алгъа мектепни совети быллай огъурлу ишге къошулургъа суйгенлени бириктирер мурат бла акцияны башлагъанды. Алай бла, «Ата журтну къоруулаучулары» фондну келечилери бла келишип, ата-анала бла сабийле жылы кийимле, дарманла, биринчи керек болгъан затла, канцтоварла эм башха аберила жыйгъандыла. Устазла да татлы ашарыкъла мажаргъандыла. Аны бла бирге жаш адамла аскерчилеге жюрек жылыулыкъларын билдирген письмола эм суратла да хазырлагъандыла.

«Ата журтну къоруулаучулары» фондну таматасыны орунбасары Зульфия Кумыкова, акциягъа къатышханлагъа ыразылыгын билдире,

ала жаш адамланы патриот сезимде юйретиуге аслам эс бургъанларын айтханды. Ёсюп келген төлю бла тюрлю-тюрлю акцияла, ветеранла, энчи аскер операциягъа къатышханла эм башха къонакъла бла да тюбешиле бардырыладыла.

– Бююнню акцияны магъанасы – аскер борчларын толтургъан жерлешлерибизге къошумчулукъ халда болушлукъ этергеде. Бизге ыразылыкъларын билдиреде ветеранла да келгендиле. Гуманитар болушлукъну магъанасы, посылкадан сора да, жюрек жылыулыкъну эм сансыз болмаулыкъну кёргозтюргеди, – деп къошханды Зульфия Кумыкова.

«Арта бир атлам да угъай» биригюно таматасы Байсыланы Темиржан, аскерчилеге керекли затла элтип, энчи опе-

рация баргъан жерледе элли керден аслам болгъанды. Ол анда жерлешлерибизни хар бирин танийды десек, ётюрюк айтырыкъ туюлюбюз.

– Школчуланы быллай башламчылыкълары болмагъанча ёхтемлендиреди. Биринчи атлам этерге къыйын болса да, ала борчларын толтуралгъандыла, «Газельни» жартысы бла бир жюк жыйылгъанды. Жууукъ заманда ол жерлешлерибизге тапдырылыккъды. Письмоланы да тансыкълап окъурукъдула. Ала бусагъатда аскерчилерибизни кёллерин кётюрюрге бек керекдиле. Кёлле аланы танкларында, блиндажлада тагъадыла, журжуларында жюрютедиле, бирлеге ол дууача окъуна болгъанды, – дейди Байсы улу.

Капитан Чеченланы Элдар урушха мобилизация бла тюш-

генди. Къуллугъун Запорожье областьда танклары бёлмюнде бардыргъанды. Бир жылдан сора юйюне жиберилгенди.

– Аскерчиле къаллай болушлукъгъа да бек къуанадыла, письмоламы да тансыкълап окъуйдула эм бек сакълыйдыла, – деп къошханды ол.

Бёзюланы Магомет да энчи аскер операцияда бир жылдан артыкъны къуллукъ этгенди. Бусагъатда аскер комиссариатда ишлейди, паралимпиада спорт бла да тири кюрешеди. Ол сёзюно ахырында школчуланы иги окъургъа, ата-аналарын сюрерге насыихат этгенди.

Ол кюн жаш адамла къонакъланы жиберирге ашыкъмагъандыла, тюрлю-тюрлю соруула бергендиле эм суратла тюшерге излегендиле.

КУРДАНЛАНЫ Сулейман.

Бизни кыралда совет власть орналгандан арысында, миллет республикалары халкларына билим бериу баш жерни алганды. Къайсы элде да жарыкландырыу курса ачылгандыла. Ол затха уллу эс бурулганды. В. И. Ленинни 1922 жылда Рабкринге (Рабоче-крестьянская инспекция) ийген къагытында былай айтылады: «Арасейни Европа жанында жашаган хар бир минг адамдан окъуй билгенлени саны 330, Сибирь жанында жашаганладан а – 218, Шимал Кавказда уа, хар бир мингден окъуй билгенлени саны 281 адам боладыла».

Алай бла биз артха къалганбыз башхаладан деп айтырча туйюлду.

Орта эсеп бла тергегенде уа, тау халкъла, башхала бла төнгөлдиргенде, бироз онгүракъ окъуна болуп чыгъадыла окъуу жаны бла. Бизни адамларыбыз озгъан ёмюрледе окъуна арап бла жазылган китапланы окъуыгъандыла. Артда уа латин харфла бла да.

Онтогузунчу ёмюрде Огъары Малкъарда Асанланы Локъман хажи, Бызынгыда Къазим хажи, Кёндөленде Чабдарланы Сулемен окъууу адамла болгандыла. Ала, арап тилден сора да, тюрк тиллени, бир-бирлери уа орус тилни да билгендиле. Алары сохталары болганды. Ол заманда Къашхатау уллу эл болмаз эди, статистика къагытыла кёре – эки жюзге жете юй. Сабийле белгили эфенди Огъурлуланы Хажини медресесине жюригендиле. Кёндөленде бир бири ызындан төрт медреседе төрт медресе ишлегенди. Быллай хал къайсы тау элде да болганды.

Артда, совет власть келгенден сора, кеп зат тюрленгенди, алай а ол медреселеде окъуыганла жангы властью да къуллукъ этгендиле билимлери бла. Ким эл советни, ким колхозну председателиери, район, облысполком таматала окъуна болгандыла.

Бурун замандан бери тарыхчыла таулу халкъ, адетине, төресине кёре, бийик культурасы болган халкъды деп айтханлары бюгюн да ётхемлендиреди. Ма аллай билимден, къылыкъдан да чубур болмаган халкъны келечилерибиз биз.

Кеп иги адамыбызны, кеп иги затыбызны уруш, ызы бла онюч жылгъа созулган кечгончюлюк жокъ этгендиле, алай а къалгъанын да сакълар керекли болуп турабыз.

Онг чыкыганлай, сюрюнде да, малкъар халкъ Ата журтуна къайтхандан сора да, къош къолайыбызны ктурап да бошагынычы, окъуу, билим алыу къайгылы болганды жете келген тёлю. Ол жыллада эспилерибиз эски таурухланы, жырланы, хапарланы,

Сагъышпа

Билим, къылыкъ, адет-тёре да

тарыхыбызны юсюнден айтыла келгенни жыйгандыла эсли къартларыбыздан.

Алай, ёмюрле бла тергегенде, алай кеп заман озмаган эсе да, бюгюн миллет тамгъабыздан узакъ кете барабыз, арт жыллада иги да тюрленгенбиз. Башха миллетледен, уллу къыралладан – биз маданиятны, илмуну мурдорубуз дегенледен, жангы адетле алыргъа болуп, кеси халкъыбызны ариу къылыгынын, адет-тёресин, сырын, къайда эниш этип, къайда уа кюлюп, масхарап, хыликъя этгенча этип, унуттура барабыз. Ол а бизге таматаладан къалган, биз да келлик тёлюлеге ётдюрлюк бир уллу хазнабызны тас эте тургъаныбызны шартды.

Кюрешгендиле алимлерибиз ол хазнадан табалганларын сакъларгъа: Джуртубайланы Махти, Малкъондуланы Хамит, Таумырзаланы Далхат, Гуртуланы Мариям, башхала да кюрешедиле.

Минг жылладан бери энчи бетибизни сакълагъан адет-тёребизни юсюнден юч кере жангыртылып чыкыган «Ёздөн адетге» – адеп-къылыкъ китапха сыйындыргъанды Джуртубайланы Махти миллет энчилигибизни. Аны окъугъан, ол миллетим деген адам эсе, андан кесине акъыл да, ата-бабаларыбыз ючюн ётхемлик да алмай къаллыкъ туйюлду. Нек дегенде уллу халкълада да тубемеген, ёмюрле бла сюрмеленип, сыйдамланып келген жашау жорукъларыбыз ачыкъланадыла, жангы жашау аладыла анда. Бирле китапны омакълыкъгъа тутадыла, ичин ачып къарамай, башхала окъуйдула, сейир этедиле ол эрттегили юйретуу институтубузгъа – къудурет байлыгыбызгъа.

Келигиз, ол ариу адетлерибизден бир къаууму бюгюн къалай жюригенлерине къарайыкъ. Маршруткада барама. Аллымда бир таулу къыз олтурады. Телефон бла сёлешгенинен билеме таулу болганын. Жаш къызчыкъ. Жыйрыгы – мардадан къысха. Энишге тартса, кёкюреги ачылады, ёрге тартса – башхасы. Тёзалмайма, аны таба ийилеме да, айтама: «Къызым, сен таулуса. Былай кийинип чыгъа турма эшикке. Кёресе да, кесинг да абызырайса, къараган кёзге да ариу кёрюнмейди бу», – дейме. Къыз

айтханыма тынгылап, кечгинлик тилегени бир да хычыуун тийген эди ол күн. Энди ол сакъ болур кийгенине.

Билген Аллахды, бусагъатлада машина жюриютген жашладан эсе къызла кеп болгъанга ушайды, орамгъа чыкысанг. Заманлы излеми алайды. Ол игиди, тишируу сабийлерин садикге, школгъа элтеди, къырал ишде ишлей тургъанлай да, кеп жумушуна жетишеди. Алай а ол машиналыла, къоллары бичимлерине тиреп, аякъларын да кенг салып, къолларында ачхычларын ойната сюелселе, ол сурат бузуп къояды нени да.

Дагыда жаш адамлада бир аман къылыкъ жаратылгъанды – орамда уллу дауур этип барган, сёлешген, кюлген. Ол адепсизликди. Ол затха бютюнда къызла сакъ болургъа керекдиле.

Бирде таулу элде ёлгенге барабыз да, ажашып, бир кесек жолну жаяу барыргъа тошеди. Негерим – жетмишден атлагъан адам, къарт, жаш да туйюл. Орамгъа чыгып, узун агъач шинтикде олтуруп турган юч къызчыкыны аллары бла ётебиз. Турмайдыла. Артха келе да алай. Сора (борчлубуз айтыргъа), алайда тохтап, къызчыкъларгъа: «Аллыгыз бла адам ётоп баргъанда, анга намыс эте, кесигизни да намыслы болгъаныгызын билдире, ёрге нек къопмайсыз? Халкъыбызны ол ариу адетин билмеймисиз?» – дейме. Олсагъат экиси ёрге турадыла, ючюнчю къызчыгъ а: «Биз сизни таныймайбыз, сора нек туругъа керекбиз?» – дейди, кёзюме къатып.

Жол негерим: «Бек сейир этдим, – дейди. – Къабарты элни ичи бла барыргъа тошеди бирде манга. Жай чилле, хар ким эшикке. Ийнанырыкъ туйюлсе, хар бир сабий къоба эди, таматаланы айтмасам да. Аллым бла бири ётмегенди, жолуму юзюп».

Олтуруп тургъанны къатына, ол ким да болсун, башха адам келсе, олтурган ёрге къобаргъа керекди. Ол бек ариу адетлерибизден бириди. Бир бирге жол берген да алай.

Эр кишилени юслеринден айтханда, жаш, башына капюшон кийип, къоллары кенчек хуржунларына сугъуп, кесинден таматагъа уллу сёлешип сюелсе, неда аны

жанында сюелип, тютюн ичсе, андан эриши не зат барды? Тамата атанг, не танышынг туйюл эсе да, аны айыбы бирча сунама мен.

Ариу тоила боладыла бусагъатда. Алай алада да тюзетир жерле чыкмай къалмайдыла. Сёз ючюн, тепсегенде, таулу къыз жашны аллында төгерек бурулмагъанды эртте. Эр кишиге аркъасын айландыруу адепсизликге, хурметсизликге, къылыкъсызлыкъгъа саналганды. Къоллары ёрге кётюрюп, къолтукъ тюплерин да ачмагъанды. Ол аманмыды да?

Хапар айтыргъа суйгенле, тынгыларгъа излегенле болуучудула, тубегенде. Биреу сёлеше туруп, ол сёзюн бошагынычы, бёлюрге жарамгъанды. Аны айтханын сансыз этип, бир жанына бурулганны да айыпха санагъандыла ата-бабаларыбыз. Бирде къыйын эсе да (жаншакъла кепдюле), тынгылай билген уллу хунерди. «Сёлешген – кюмюш, тынгылагъан – алтын» деп да андан айтхандыла бурунгулдула.

Бютюнда сабийни ариу къылыкъда ёсдюрюрге сакъ болгандыла таматала. Асламысында ол ишни, юйде къарт болса, ол этгенди. Къартла: «Сабийни жаягына урсанг, кёзюне ау тошюрюрге боллукъса, къуйругъуна тюеме десенг а, аллай сабий тюпсий боллукъду», – дегендиле. Андан сора да туйюлючю жаш артда, уллайгъандан сора, къоркъакъ болады, къыз а ёторюкючю, кёзбаучу болады дегендиле.

Ата-анала сабийлерини къатларында бир бирге тюртдюм сёз айтмагъандыла, урушмагъандыла, туйюшмегендиле. Бир бирге даулары бар эсе, аны, сабийлерине эшитдирмей, ташада айтхандыла.

Келин, сабийи хыли этсе, анга къайынларыны къатында хыны сёлешмегенди. Аны бла бирге, ёторюк айтханда, биреуню затына сукъланып, къол жетдиргенде, буюрулган ишни этерге унамагъанда, ол алай нек этгенини сылтаун толасунлай ачыкълап, ариу айтып, тюзетирге кюрешгендиле ата-анала.

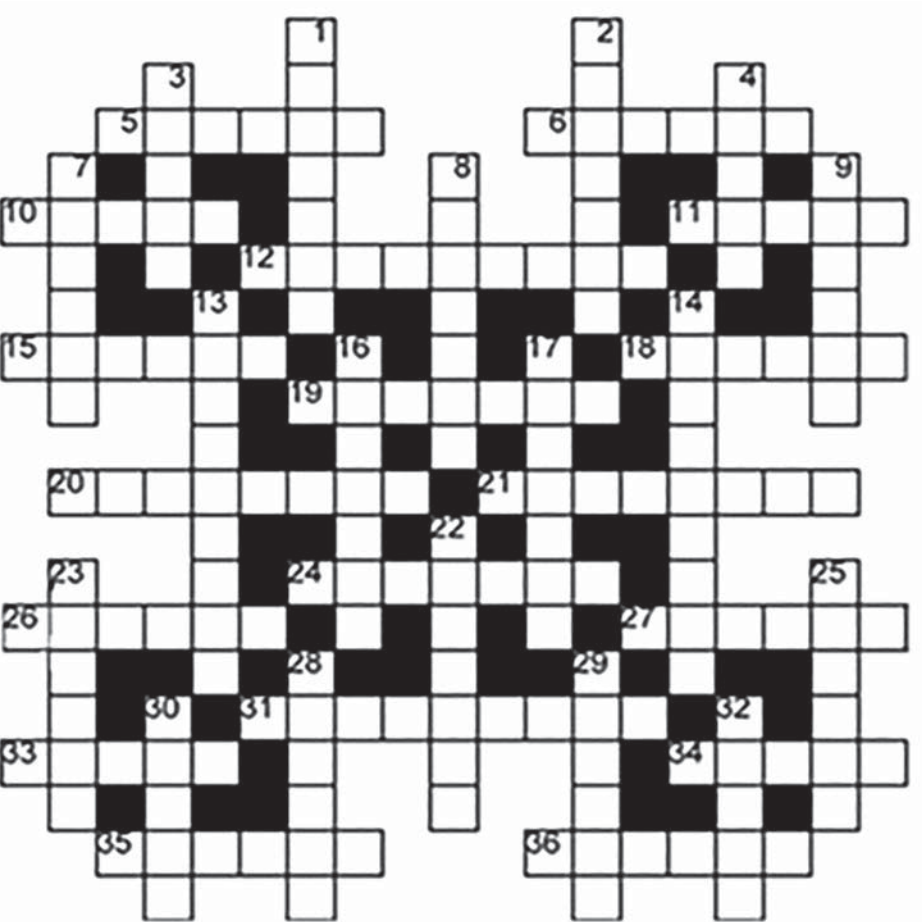
Санап барсанг, айтылып барган, аллай къыйматлы юйретуу институту, ариу жорукълары болган халкъды таулу халкъ. Совет власть анга къошакъ билим бергени уа, сёзсюз, кёзюбюзню уллу адабиятлагъа, маданиятлагъа, санатлагъа ачдыргъанды. Алай а алада болган, адам улуну жашауунда бек багъалыгъа тергелген затла бизде минг жылла алгъада окъуна сыйлыгъа саналгандыла.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

СЁЗБЕР

ЭНИНЕ: 5. Сейирлик деген магъанада жюриген сёз. 6. Озгъан жыл. 10. Хата. 11. Бешик тебиретиу. 12. Юйде бир тюрлю бир къууанчлы шартха жоралап, мал союу. 15. Юй башында бош жер. 18. Оюмлап, затны эсге алыу. 19. Сюдге жарашдырылган къагыт. 20. Россейни бек уллу халкъны адамлары. 21. Кепчюлюк. 24. Бир адамны, халкъны къыйнаргъа этилген иш. 26. Бир затны айтып туруу. 27. Карт ойнагъанда бек кичи. 31. Тынгылагъанланы сейирсиндиргенле. 33. Уллу жел. 34. Къыралны къыйр жерлерин сакълагъан. 35. Хыянат этилмез зат. 36. Аны алайлай да ашайдыла, андан жау да этедиле.

ЁРЕСИНЕ: 1. Тёппеланы Алимни белгили романы. 2. Жюреке зат букдурмау. 3. Аны киши тыялмагъанды, алай барады ол алгъа. 4. Агъач кесгенде керек зат. 7. Айыугъа да, аягын тап салмагъаннга да айтадыла алай. 8. Аллай сабий терк айнымайды. 9. Эрттегили юс кийим. 13. Дагыстанда жашаган халкъладан бири. 14. Къайсынны жерлешлери. 16. Къатысын айырып-айырып ашаргъа болган гыржын аш. 17. Къызгъанчылыкъ. 22. Мирзеу суурган жерде ишчи. 23. Тутмакыны ары-бери элтгенде сакълагъан адам. 25. Ууакъ аякълы малгъа къараганладан бири. 28. Бал чибинни «юйю». 29. Аллай къызла ариулагъа саналадыла. 30. Китап, газет, журнал чыгаргъан жер. 32. Кюн аз тийген бет.

Газетни 12-чи номеринде басмаланган сёзберни жууаплары:

Энине: 7. Чыкынжик. 8. Герпегеж. 11. Татах. 12. Черек. 13. Олтурушуу. 16. Къызарыу. 17. Накъышчы. 18. Ашыра. 20. Суукъуй. 21. Ууалыу. 22. Одайгы. 23. Арбачы. 25. Къонакъ. 29. Боюнчакъ. 31. Чалгычы. 33. Жубуранчы. 35. Аргун. 36. Зурна. 37. Сакъатлыкъ. 38. Чыдаусуз.

Ёресине: 1. Чыдамлыкъ. 2. Къытай. 3. Сирелиу. 4. Сериюн. 5. Гебен. 6. Терезечи. 9. Даулаш. 10. Маузер. 14. Аргуданчы. 15. Акъылманла. 18. Айлыкъ. 19. Аулакъ. 24. Богъурдакъ. 26. Оноучу. 27. Ашхана. 28. Учхундукъ. 30. Къууаны. 31. Чачылыу. 32. Къулакъ. 34. Турукъ.

Эришиу

Ана тилни билууге талпындыра

Ана тилни халкъла аралы кюнюне жоралап, КъМР-ни Жаш тёлюню ишлери жаны бла министерствосу «Туугъан жерими айтыулары» деген конкурсну бардырыууну юсюнден билдиреди:

Белгилисича, республикабызда жашаган миллетлени кёлден чыгъармачылыгы бек байды. Ана тилледе айтыула, мифле, эпосла, таурухла, жомакъла, нарт сёзле, тилбургучла да халкъны ёчюлмезлик хазнасыдыла. Аны аппаларыбыз бла аммаларыбыз туудукъларына айта, тёлюден-тёлюге кёчюре сакълагъандыла. Аны бла байламлы биз республиканы школчуларыны бла студентлерини араларында аудио эм видео материаланы төрели конкурсун башлайбыз.

Конкурс быллай номинациялада бардырылады:

Биринчи къауумгъа школаны 1-11-чи класларыны окъуучулары къатышадыла.

Аммаларыгызыны бла аппаларыгызыны, аналарыгызыны бла аталарыгызыны жомакъла бла таурухла айтыуларын аудиогъа неда видеогъа алдырыгызыз.

Экинчи къауумгъа 35 жылларына дери студентле къатышадыла.

Кесигизни нарт сёзлени бла тилбургучланы магъаналарын ана тилигизде айтыуугъузну аудиогъа неда видеогъа алдырыгызыз.

Хазыр конкурс ишлени 19 февральгъа дери тукъумугъузну, атыгызыны эм атагызыны атын, телефонугъузну да жазып, press-minmol@mail.ru электрон адресге жиберирге боллукъсуз.

Бизге жиберилген видео бла аудио материалла билдирюу майданыбызда басмаланырыкъдыла. Айырмалы роликлени жигитлерин КъМР-ни Жаш тёлюню ишлери жаны бла министерствосу саугъаларыкъды. Дагыда ала ана тилде бардырылган «Къабарты-Малкъарны акцентни» деген бериуню съёмкаларына къатышырыкъдыла.

ТЕМУККУЛАНЫ Асият.

Сезимлерин кьозгъагъан дерсле

Бу кюнледе Тырнауузну 1-чи номерли лицейинде «Ата журтну кьоруулачулары» деген фондну бёлюмюню специалистери Байсолтанланы Загира бла Мусукаланы Арсен окъуучула бла «Кишиликни дерси» деген тюбешиуну кьурагъандыла, деп билдиреди лицейни таматасыны юретиу жаны бла орунбасары Наталья Ванатиева.

Тюрлю-тюрлю кьаугъаланы ветеранлары Атайланы Илияс бла Батай Шамурзаев да ол магъаналы тюбешиуну кьонакълары болгъандыла. Фондну келечилери окъуучулагъа Россейни не заманда да жигитлери, туугъан жерлери ючюн бир кьоркьуудан да артха турмагъан жашлары кеп болгъанын билдиргендиле, ала кьыралыбызны ёттемлиги болгъанларын да айтхандыла. Андан сора да, бусагъатда бардырылгъан энчи аскер операцияны Ата журтубузгъа кьаллай уллу магъанасы болгъанын ангылатхандыла. «Чынтты, керти жигитле – бизни арабыздадыла!» – деген сёзлени уа тюбешиуде кьатлап-кьатлап айтхандыла. Окъуучула да кеслерини жанларындан алагъа уллу хурмет эм сейир этип тынгылагъандыла.

Дерсни кезиуонде кьонакъларгъа да сёз берилген эди. Ала кьазауатда кюнлерин эсгере, окъуучуланы кеп тюрлю сорууларына жууапла бергендиле. Жашчыкыла анда эм кьоркьуулу не зат болгъанын, кьызыкыкыла уа ашларыны, юс кийимлерини юслеринден сурай эдиле. Аскерчи жашланы кьыралыбыз ючюн этген кьуллукълары багъалы болгъанын сабийле мектепден тышында, юйюрлеринде да эшитип, алагъа намыс бергенлери ачык кёрюне эди. Кьонакыла да, аланы кёллерин ала, сорууларына тынгылы жууапларгъа кьорешгендиле. Узакъ жерледе арталлыда бир бирлерин танымагъан жашланы араларында жаратылгъан шухлукъну магъанасы бек уллу болгъанын да белгилегендиле ала.

Сабийле аскерчилеге жазып жиберген кьагъытла жашланы анда бек кьууандыргъанларын, ол кьагъытладагъы ариу сёзледен, тилекледен керти да кюч алгъанларын, аланы жан хуржунларында журютгенлерин да хапарлай, кеп кере аш-азык, эшилген жылы кийимле да аланы сакълагъанларын билдире, бу жандауурлукъ, огьурлу ишге кьатышханлагъа жюрюкден ыспас этгендиле.

Окъуучуланы сезимлерин кьозгъагъан бу тюбешиу, аланы эслеринде кепге кьаллыгы да хахъды.

Жангы юйюрге — насып, берекет!

Бу кюнледе Гайыланы Тахир бла Акъайланы Лейля юйюр кьурагъандыла. Аланы жарык тойларына жууукъ-ахлула, нёгерлери да жыйылгъандыла, кеп ариу алгъыш да айтылгъанды.

Гайыланы Тахир Искусстволаны Шимал-Кавказ кьырал институтун тауусханды, «Халкъ жыр» жаны бла окъугъанды. Ол ариу, жюрюкге жетерча жырлагъаны бла белгиледи, Бедикни Маданият юйюню директоруду. Акъайланы Лейля уа Кьабарты-Малкьар кьырал университетни Филология институтуну «Малкьар тил бла адабият» бёлюмюню тауусханды, бюгюнлюкде республиканы Маданият министрствосунда баш специалист-эксперт болуп ишлейди.

Огьурлу алгъышлагъа кьошула, биз да жаш юйюрге насыплы болурун, бир бирлерин ангылап, багъалап, жарашып, ариу жашарларын тежейбиз. Кьууанчлы кезиулеригиз кеп болсунла!

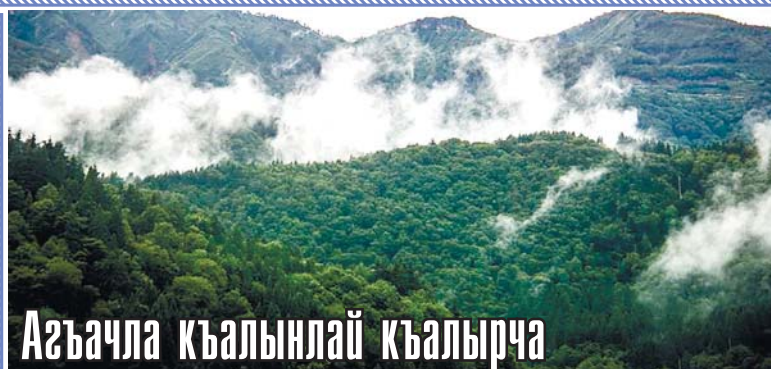

Ал жанында — жаш тёлюню юйретуу

МЧС-ни регионда Баш управлениясындан билдиргенлерича, ведомствону ветеран биригиуоню 2023 жылда ишини эсеплери чыгарылгъандыла.

Баш докладны ветеран биригиуоню таматасы Сергей Гончаров этгенди. Сергей Борисович айтханнга кёре, былтыр ала 48 тюрлю иш бардыргъандыла, ёсюп келген тёлюлени Ата журтха суймекликде юйретууге артыкыда уллу магъана бергендиле, 2023 жылгъа белгиленген борчланы барысын да тамамлагъандыла. Регион биригиуоню башчысы Озерхан Суйдимов а районлада да ишни тирилтирге кереклисин белгилегенди.

Ахырында ала, кемчиликлени тинтип, 2024 жылгъа ишлерини планын бегитгендиле.

Агъачла кьалынлай кьалырча

«Экология» миллет проектни чеклеринде 2024 жылда Кьабарты-Малкьарны агъачларыны 117 гектарында терекле орнатыр мурат барды. Аны 62 гектарында бир тюрлю терекчикле эмда 55 гектарында уа тюрлю-тюрлю зыгытла орнатыллыкыдыла.

Ол ишлеге деп 9,7 миллион сом бёлоннгенди. Кюз артында уа салынган терекле тергелликдиле эмда алай бла аланы

тирилгенлери бла кьалгъанлары билинирикди. Зыгытланы 90 проценти тирилсе, быйыл агъачланы дагъыда элли гектар жеринде терекчикле орнатыллыкыдыла.

Эсге салайык: миллет проектлени башламчысы Россейни Президенти Владимир Путинди. Проект 2019 жылда жашауда бардырылып башланганды.

Болжаллы халда чек тохташдырылгъанды

КьМР-ни Транспорт эмда жол мюлк министрствосундан билдиргенлерича, «Кьоркьуусуз эм тынгылы автомобил жолла» миллет проектге кёре, Экинчи Чегем-Булуугу жолну Хушто-Сырт бла Чегем чучхурланы арасында кесегине тынгылы ремонт этиле турады. Жол тар болгъаны себепли энчи техника тыйгычсыз ишлерча болжаллы халда чек салыргъа тюшгенди.

Ишлени кезиуонде эски жолну жети метрге дерти кенгертирча, аны бла бирге, бетондан хуна кьуюп, черек жагъаны кючлерча эм башха затланы да мардагъа келишдирирча мадар этилликди.

Бюгюнлюкде жолчула тегерек-башны тазалап, бетондан хуна кьуюп, жолну мурдорун кючлеп башлагъандыла. Аны бла бирге кепюрню да бузаргъа тюшгенди. Ол себепден былайны 360 метринде бир ауукъ заманга транспортну журюгени тыйыллыкыды. Болсада тау элде жашагъанлагъа эм кьонакылагъа да тап болурча, объект битгинчи эки

километр тенгли бирде таш жол жарашдырылгъанды. Аны хайыры бла Булуугу бла Нальчикни арасында байламлык сакъланырча этилгенди.

Эсге сала айтсакъ, кьурулуш баргъан жерге дерти Нальчикден бла Булуугудан адамланы улоула келтирилдикди. Болсада алайда алагъа башхасына олтурургъа тюшерикди.

«Алтынны» ычхындырмагъанды

Каменкачы Бичийланы Кьурман, спорт бла кьорешгенли алай кеп болмай эсе да, арт кезиуде жетишимлери бла кьууандырады. Озгъан ыйык кюн Нальчикде КьМР-ни Аскер самбодан федерациясы кьурагъан регионла аралы эришиу ол кеси жыл санында бла ауурлугъунда «алтын» кьоллу болгъанды. Финал сермешде Кьурман битеу кючюн салып, биринчиликни ычхындырмагъа кьорешип, муратына жетгенди. Алтын майдалы бла ол «Эльбрус» спорт араны бу эришиуледе алчы болууна да себеплик этгенди. Анда Бичи улу тренер Жантудуулары Азаматда жарау этеди.

Дагъыда спортну башха тюр-

люлери бла да кьореше, Кьурман ахшы кёрюмдюле болдургъанды. Тренери айтханчы, ол 2022 жылда Зендокай БУДО Каратеден да Россейни чемпиону болгъанды. Мындан ары да таулу жаш андан да уллу жетишимлери бла кьууандырыр деп ийнанабыз.

Бетни басмагъа **КЪАСЫМЛАНЫ Аминат, КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия, ТЕМУККУЛАНЫ Асият, КУРДАНЛАНЫ Сулейман, ХОЛАЛАНЫ Марзият** хазырлагъандыла.

Учредитель: Кьабарты-Малкьар Республиканы Парламенти бла Правительство

Баш редактор КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан

РЕДКОЛЛЕГИЯ:

ТЕКУЛАНЫ Хауа
(баш редакторну орунбасары),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат
(баш редакторну орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис
(жууаплы секретарь),
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
ТРАМЛАНЫ Зухура,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:

Редакторну приёмный - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 40-03-24.
Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркиликлерин кьоруулау жаны бла Кьабарты-Малкьар регион инспекцияда 2016 жылда 19 декабрьде регистрация этилгенди.

Регистрация номер — ПИ № ТУ07-00118. Индекс - П 5893

Газетни басмагъа «КьМР-Медиа» ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет «Издательство «Южный регион» ООО-ну типографиясында басмаланганды. Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а

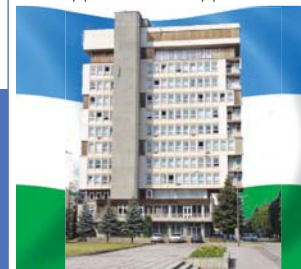
Номерге графикге кёре 19.00 сагъатда кьол салынады. 20.00 сагъатда кьол салыннганды.

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГАРГЪАНЛА:

Курданланы Сулейман - дежурный редактор, Кучукланы Сафият, Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретарьны орунбасарлары; Геляланы Валя (1,2,3,4-чю бетле), Зезаланы Лида (9,10-чу бетле), Ахматланы Люаза (11,12-чи бетле) — корректорла.

Тиражы 1787 экз. Заказ № 261
Багъасы эркинди.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин атлы проспек, 5

электронный почтасы:
elbor_50@mail.ru